Sjelfbiografiska anteckningar, bref och efterlemnade skrifter;

jemte
en teckning af hennes lefnad och personlighet,
utgifne
af
Ch. Br.

Förra delen.
Senare delen.

Örebro,
Abr. Bohlin, 1868.

Förord till den digitala utgåvan

Detta är Projekt Runebergs digitala faksimilutgåva av *Fredrika Bremer. Sjelfbiografiska anteckningar, bref och efterlemnade skrifter* som har sammanställts och försetts med en levnadsbeskrivning av hennes ett år äldre syster **Charlotte Bremer Quiding**. *Nordisk familjebok* skriver i 3. upplagan i artikeln om Fredrika Bremer att "Systern Charlotte Quiding utgav 1868 ett sammelsurium av planlöst hopplockade 'efterlemnade skrifter' och starkt korrigerade brev, inledda med en föga värdefull levnadsbeskrivning". Projekt Runeberg lägger sig inte i detta omdöme, utan återger boken så som den är tryckt.

Den inscannade förlagan består av två delar i ett band med 284 + 177 sidor. Papperet är vitt och fint och faksimilbilderna av hög kvalitet. Boksidorna har scannats i 600 dpi svartvitt och återges på webben i 150 dpi gråskala. Valet av den förhållandevis höga upplösningen för webbpresentationen beror på att boken är satt med rätt liten text. Inscanningen gjordes 24 januari 2003.

SJELFBIOGRAFISKA ANTECKNINGAR.

Det första ord, som mina barnaläppar stammade på denna låga jord, var *måne*. Åtta år senare skref jag mina första verser à la lune. Mina första barndomskänslor, efter hvad jag nu kan påminna mig, voro omåttlig snålhet efter nämnarn och omåttligt begär att på något sätt utmärka mig och bli omtalad. Till dessa sällade sig snart varmare känslor, ädlare begär, som alla buro passionens stämpel. Min första kärlek var för mitt fädernesland. Jag älskade det såsom Elisabeth i »Teckningar ur hvardagslifvet». I den målning hon gör af sin ungdom och sina känslor har jag beskrifvit mina. I den mån min bildning och min själ utvecklade sig (båda lika skeft och chaotiskt), utvecklade sig hos mig äfven en frågande ande, ett hvarföre? som ingen omkring mig kunde eller ville besvara och upplysa. Min uppfostran var af en ganska allmän sort. Man proppade mitt hufvud fullt med vackra läror emot fåfängan och satte in i mitt hjerta fåfängan sjelf. Under sträfvan att döfva vilda känslor gick jag för första gången till Herrans nattvard. En atmosfer af oskuld och renhet, utgången från min mors varelse, omgaf mitt hem och aflägsnade länge från barnens själar all kunskap om ondt; men begäret dertill låg, mig ännu omedvetet, i min själ. Blygsamhet i dess fullaste mening kände jag icke. Deremot en varm och lågande känsla för alla heroiska dygder, oändlig förmåga att älska och att med njutning uppoffra mig, så i det största, som det minsta, för deras väl, som jag älskade; begär att gifva, att lyckliggöra, att lindra. Ja, om jag det hade kunnat, skulle jag gifvit

den hungrige kött af min egen kropp. Jag älskade på det ömmaste och häftigaste min mor och ville, framför allt annat i verlden, behaga henne. Det misslyckades complet. Jag gick illa, satt illa, neg illa, och hade derföre de bittraste stunder; ty mamma ville att hennes döttrar skulle vara bra såsom romanhjeltinnorna äro bra, såsom de äro af födsel och natur fullkomliga. Det ville nu äfven vi hjertans gerna; men naturen var ganska ögen mot mig och lade snarare hinder i vägen. Att till godt leda en karakter sådan som min, det förstod ingen omkring mig. Man sökte kufva mig med stränghet, eller ock förlöjligade man mina tankar och känslor. Jag var ganska olycklig under min första ungdom, och häftig, såsom jag var i allt, uppgjorde jag många planer att bringa mig om lifvet, att sticka ut mina ögon o. s. v., blott för att mamma skulle blifva ångerfull öfver sin stränghet; men det stadnade alltid dervid att jag stod vid sjöstranden och tittade ned i vattnet eller kände en liten stickning af knifsudden mot ögonstenen. Olycklig inom hus, och det naturligtvis emedan jag var en orolig, passionerad varelse utan det minsta af hvad man kallar takt, fastade sig min själ med trånad vid den yttre verldens uppträden. Kriget mot Napoleon satte alla mina lifsandar i rörelse; jag beslöt att rymma hemifrån, begifva mig till krigstheatern, hvilket jag tyckte skulle gå lätt för sig, och blifva, sedan jag klädt mig i karlkläder, page åt kronprinsen (sedermera konung Carl Johan), som då syntes mig vara en liten smula mer än en halfgud. Jag holl minst ett år ut med dessa planer till dess de småningom smälte bort som snö till vatten. Efter hand stillade sig mina fosterländska och krigiska känslor, men blott för att gifva rum åt nya af annan art. Religiöst svärmeri och det mest verldsliga koketteri afvexlade inom mig, med känslor, för hvilka jag ej kunde fullt göra mig reda, men som tycktes vilja spränga mitt unga bröst och som med sig buro dit ömsom himmel, ömsom helvete. Såsom två förtärande flammor brunno i min själ begäret att veta och begäret att njuta, utan att under många, långa år bli tillfredsställda. Blotta anblicken af vissa ord i en bok, såsom sanning, frihet, ära, odödlighet, väckte hos mig känslor, som jag fåfängt skulle söka beskrifva. Jag ville på något håll hafva utlopp och uttryck för dem, och skref verser, theaterpjeser och tusende olika sorter sammansättningar, komponerade musik, ritade taflor, allt sämre och mera smörja det ena än det andra. Jag kom ut i verlden, var med på visiter, baler, supéer, concerter och hade sällan roligt utom på theatern; men då blef hela min själ försatt i ett tillstånd af huller om buller. Min näsa, som af naturen var stor, brukade i värme illuminera sig, blef snart sagdt dubbelt större, skymde min utsigt till nöje och till kurtisörer, hvilka den holl på afstånd. Jag har sagt det: jag var kokett; jag blef det allt mera, då jag märkte, att jag stod bättre hos mina föräldrar i den mån som jag i något eller någonstädes gjorde lycka hos andra. I sällskap bar jag mig ofta löjligt åt; ty det var mig omöjligt att hålla min själ och min kropp i stillhet. Ny plåga för mamma och deraf ny plåga för mig. För öfrigt förskaffade mig min liflighet och min fraicheur, som, då den ej koncentrerade sig i min näsa, var rätt vacker, en och annan artighetssägare och åtföljare då vi voro ute på allmänna ställen. Detta var en tröst för oss båda, nemligen mamma och mig. En ung man, förlofvad med dottren af mina föräldrars äldsta vän, kom en dag till dem på visit. Han var utmärkt skön, full af kraft och lif. Jag sag honom två timmar och blef - förtjust. Under fjorton dagar kände jag pilen sticka i mitt hjerta; sedan föll den bort. En annan ung herre, alldeles icke skon, men rik, sag mig i två timmar under det jag var på en visit - och han blef kar. Med handen på sitt hjerta hviskade han till mig om sin smärta, han sökte få inträde i vårt hus, men dörren tillspärrades för honom med all makt af min far, som väl gerna skulle velat gifta bort sina döttrar, men talte aldrig någon friarephysionomi i sitt hus. Jag var då sjutton år, läste m:me le Prince de Beaumonts arbeten, och hade beslutat att aldrig gifta mig. Från denna tid uppkom ett vacuum af friare och älskande för mig tills 1820, då jag var 19 år gammal. Nota bene: det var just lyckligt för min ordhållighet, att under denna tid ingen friare satte den på prof. Emellertid hade jag blifvit något hjelpligare i gång, i sittning, nigning, kommit litet mera i ordning med min varelse, fått litet rop om att vara qvick, fått vida mindre kärlek för och mycket mera gunst hos min mor; jag förstod öfver hufvud litet mera att lefva med menniskorna och att rätta mig efter dem. Äfven hade jag börjat skaffa mig en slags alldagsvishet och resonerlighet, som började gifva folk hopp om mitt förstånd, hvars alla tvifvel och frågor jag sökte qväfva såsom onyttiga jäsningar. År 1820 följde jag med min mor och tvenne systrar till en helsobrunn. Det var tredje terminen och vi voro der ensamme. En i närheten boende älskvärd och ridderlig gammal man gjorde jemte sin fru allt för att vårt vistande skulle blifva angenämt. De hade en son, en ung, glad, god och vacker löjtnant. Han började sucka för mig, jag att känna mig litet varm för honom. Det var en idyllisk stund då jag en gång i det gröna torkade och filade tjära af min ena sko, och han med halfva ord och med suckar -

ja, men mera blef det ej heller af. Vi afreste slutligen, han följde oss till närmaste stad. Jag minnes ej utan en behaglig känsla denna första stilla, vänliga samklang af min själ med en annans. Vi skiljdes; han hade af mig en nejlika och en papillote, jag af honom några qvistar lavendel. En hel natt efter skiljsmessan gret jag och länge suckade jag, men ganska lugnt, i mitt hjerta hans namn.

För att behaga mina föräldrar hade jag med ansträngning arbetat på att vänja mig vid hushållssysslor. Jag lyckades; ty jag hade då, som nu, en stark vilja, ehuru jag sällan förstod att åt den gifva riktning. Jag arbetade och sträfvade äfvenså på mitt piano, steg upp klockan 4 om niorgnarne blott för att spela scalor. Jag skref pjeser till alla födelsedagar inom familjen, ställde till små féter, började smickra fint familjens öfverhufvuden; med ett ord jag blef en riktig hofman, steg hos mina föräldrar till rangen af favorit. Genom detta favorit skåp ville jag dock bereda mig en liten utväg till att gagna mina systrar, och det lyckades ibland, men sällan. Ingenstädes har jag sett så mycket *omöjligheter*, som i vårt hus, för allt utom för långa resor. Några komiska och tragiska stycken skref jag under denna tid, hvilka visst röjde anlag för något mera; men ingen gjorde sig möda med att söka utveckla dem. Sjelf hade jag ingen aning om att kunna genom eget arbete bilda mig till något i förstånds- och kunskapsväg. Allt mitt görande och låtande var planlöst och oordnadt under många års tid. 1821 genomarbetade vi vår utländska resa och drogo i täckvagnar, i svett och möda, genom Tyskland, Schweitz, Frankrike, Nederländerna. För hela verldens gods och guld, ja för sjelfva Tegnérs snille ville jag ej göra denna resa örn igen på samma vis. Jag vill blott nämna det lidande, som mera enskildt rörde mig. Begäret att veta och begäret att njuta vaknade inom mig med ny förtärande häftighet vid åskådandet af naturens och konstens praktverk. Jag led som Taiitalus. Inom ett år voro vi tillbaka i vår stilla nord. Der började nu för oss ett lif, hvars tyngd och plåga jag fåfängt skulle vilja uttala. Vårt hem blef oss ett fängelse. Vi sågo ingen menniska hos oss och dem vi sågo hos andra voro mot oss omilda och ovänliga för vår utrikes resas skull och för de airer, som man förmodade vi ville gifva oss. Ar ifrån år sänkte sig ett allt tyngre och mörkare moln ned öfver mitt hem och ännu mera öfver min själ. Alla illusioner föllo småningom bort. Med en oändligt liflig och verksam själ sag jag mig stängd från all verksamhet. Hade då någon barmhertig hand för mig utpekat vägen till ljus och framtida nyttighet genom förståndsodling och en för detta ändamål beräknad indelning af min tid, o! då hade ej så många år rullat mig förbi lika nollor, och jag hade bättre burit hvar dags bitterhet och plåga. Men ännu låg min själ liksom i linda. Jag läste romaner i mängd, de väckte begär efter sällhet och kärlek, som ej kunde uppfyllas; jag läste predikningar i mängd, som gjorde mig icke en smula bättre eller mindre olycklig; jag spelade på mitt piano, sysselsatte mig, men allt mera kraftlöst; jag väntade på händelsernas vink för att träda i verksamhet, men inga händelser inträffade. Broderande på en evig och grå halsremsa, domnade jag allt mer och mer, det vill säga i mina lifligare krafter, i min håg att lefva. Känslan af plåga domnade ej, deri blef med hvarje dag skarpare, liksom frosten under en tilltagande vinter. Lågan i min själ flämtade ångestfull och ville blott ett - för alltid slockna. Mina systrar ledo med mig, de ledo i mig och jag i dem. Under de gemensamma sorgerna af vår utrikes resa hade vi först innerligt slutit oss till hvarandra; under de gemensamma plågorna af vårt husliga lif förenade vi oss ännu innerligare och i smärta och tårar knöts det band, som intet kan göra innerligare, som intet kan upplösa, och som nu är mitt lifs förnämsta glädjekälla. År gick efter år förbi, allt förblef sig likt, fysiska plågor, väckta af de inre, bemäktigade sig mig, ett utslag betäckte mitt ansigte, mina ögon gulnade, jag hade så till själ som till kropp en nästan beständig känsla af det aldra djupaste obehag, en frost, en känsla af att mögla. Jag fick en slags förskräckelse och afsky för menniskors blickar, jag stod till mig sjelf och till dem i ett missförhållande, som var mig odrägligt. Fruntimmers lott i allmänhet och min egen särskildt syntes mig ryslig. Jag sag dristighet och mod i malmernas blickar, hörde dem gifva tankar och känslor luft, och jag var dömd till tystnad, till intet lif. Jag kände mig vara född med starka vingar, men kände äfven att de voro stäckta och trodde att de alltid skulle så bli. Jag sag mig väcka obehag och motbjudighet hos andra, och kände att det ej kunde vara annorlunda; ty jag var ju missbelåten med mig sjelf, med både min yttre och min inre varelse. En viss inre storhet väcktes dock hos mig under detta lidande. Min blick trängde djupt ned i det menskliga lifvets nattliga mysterier, jag förstod allt hvad lidande heter, och i mitt eget, i alla olyckligas namn upphof jag ett smärtfullt, knotande rop till stjernorna.

Min kind var blek, en långsam bitter tår

Rann der. -- Mitt hjerta, till förtviflan nära,
Såg lidandet, som ett omätligt sår,
Guds hela sköna skapelse förtära.
Jag sökte dager, endast natt jag fann;
Jag bar ej hopp, ej tro till bättre öden,
Och lifvet likt ett grafvens irrbloss brann
Uti min själ; dess böner ropte döden.

Nu behöfde jag tro, nu behöfde jag religionens tröst. Jag bad med vild otålighet derom; min plåga förblef densamma. Förbittrad vände jag mitt öga från himmelen och frågade, med blicken fästad på natten af det menskliga eländet, ett rysligt: hvarföre? Ingen röst från himmelen eller från jorden svarade mig; min tro och mitt hopp blefvo skakade i deras innersta grundvalar. Allt vacklade, jag tviflade, förtviflade, och nu förstod jag afgrunden. Jag led så djupt, så förfärligt, men tillika så stilla, att jag just derigenom kände mig få en slags ofverlägsenhet öfver andra menniskor; ty jag blef derunder äfven så god, att jag skulle velat lida ännu mera för att spara det minsta kräk en plåga. Menniskorna förödmjukade mig; ty jag var en slags Lazarus, åtminstone i min egen föreställning. Men jag öfversåg menniskorna; i min själ var jättesmärta: jag kände att jag kunde lida, att jag led mer än någon. Om under denna tid jag skulle funnit lätt hvilken stor, beundrad gerning som helst, hade den ock kostat mitt lif, så måste jag med sanningen vittna, att, å andra sidan, jag aldrig betraktat brott och last med så liten afsky, och blott Honom, hvars vilja styrer händelser och omständigheter, tillräknar jag mina gerningars oskuld. En enda sak förskaffade mig lindring under denna långa plågotid, och det var min målning. Sittande vid min pupitre glömde jag mången gång för timmar min smärta och mitt lifs tyngd, och i det jag skapade det sköna med min pensel hade jag en tröst för det jag ej kunde skapa om mig. Ty för skönhet var jag alltid ganska svag. För att få medel till att lindra plågor, som det frätte mitt hjerta att höra omtalas, började jag söka förtjena penningar med min pensel. Jag målade små porträtter af kronprinsessan, som jag sett på theatern, målade kungens, sålde dem i tysthet, och inom ett år förtjenade jag nära 200 rdr. Dessas användande skänkte mig för ögonblick en lindrande balsam.

Min syster Agathe hade i Paris slutat den orthopediska behandling hon der genomgått, och återkom till hemmet sommaren 1826. Hon kände knappt igen mig, så hade jag på två år blifvit förändrad. Det blef beslutadt att hon, min syster Hedda och jag skulle stadna qvar på landet för fortsättande af Agathes kur. Vi fingo der blifva ensamma med en gammal fransysk fru till chaperon. Min syster Charlotte följde om hösten med föräldrarne till staden. Dessa systrar voro och de äro goda, milda, tåliga och rena varelser - sådana som intet i verlden kan förmå till afvikelse från hvad de anse för dygd och rätt. Mitt lif fick nu yttre frid; men svåra kroppsliga plågor, tandvärk och hufvudfluss jemte inin själs chaotiska tillstånd hindrade mig att njuta den. Småningom uppsteg hos mig ett oändligt trånande begär till förädling, försoning med mitt bättre jag. Till klarhet och sanning hoppades jag aldrig komma förr än genom döden, den kära, efterlängtade morgongryningen af ett bättre lif. Så syntes den mig i mina bättre ögonblick. Omkring mig på landet funnos sjuka och fattiga både när och fjerran. Jag blef deras läkare, vårdare och hjelpare så långt min förmåga sträckte sig. Jag njöt af att utsätta mig för och lida af köld, storm, yrväder, ja äfven hunger; ty den föda jag tog med mig på mina vandringar gaf jag bort. Kämpande med naturens stränghet kände jag med njutning min varelses moraliska kraft. De mest motbjudande medicinska förrättningar underkastade jag mig med glädje. Min kroppsliga känsla var vämjelse, min själs var njutning af att lida för att lisa. Alla slags beqvämligheter, som jag kunde beröfva mig för att dermed gagna någon, fråntog jag mig. Jag var, med ett ord, i två års tid fullkomligt en katholsk svärmerska, men blef derunder en bättre, renare, mera dygdig menniska, än jag ännu varit. Jag läste flitigt bibeln, låg ofta, ofta på mina knän, ja, steg upp om natten för att bedja om ljus och frid. En fläkt af himlabarnens vingar rörde stundom vid mitt hjerta. Frukten af en sådan stund är det lilla stycket i «Den Ensamma», som börjas med: Nu är stilla, salig hvila o. s. v. Jag hade verkligen stunder af outsäglig 101

ljufhet; men min känslas våg steg och sjönk. Jag hade intet stadigt lugn. En varm känsla af gudsfruktan hade

intagit min själ. Mina tvifvel voro ej lösta, men jag hade tro och hopp, hade en oändlig kärlek för alla, som ledo, för alla olyckliga. Att utöfva denna kärlek oafbrutet under mitt hela återstående lif blef min enda önskan, och jag tog ett fast beslut, att, då jag finge frihet till att råda öfver mig sjelf, skulle jag ingå vid ett lazarett såsom «barmhertighetssyster» och tillbringa mina dagar med att vårda den nödlidande eller torftiga klassens varelser, föga frågande efter hvad verlden eller min egeii familj skulle säga derom. Så litet var «Nyttighets-principens» rätta användande mig ännu klart. Med beslutet i min själ att på detta sätt egna mitt lif åt Gud, for jag en Söndag - en kulen vinterdag - ensam till kyrkan för att genom Herrans Nattvard liksom viga mig in till ett nytt lif. Jag minnes med en vemodigt ljuf känsla huru jag satt ensam i min bänk uti den ännu folktomma kyrkan och frös, under det jag med ett stilla välbehag i min själ betraktade altartaflan, föreställande uppståndelsen, och hörde huru kyrkovandrarne, en efter annan, gingo med tunga steg framåt gången och trädde in i sina bänkar. På en gång sken solen fram och kastade öfver mig sina lifvande strålar. De fortforo hela gudstjensten att sakta värma mig och jag kände det, under ljufva tårar, såsom en välsignelse från höjden. Jag frambar vid altarets fot offret af mitt hela lif; men kände mig under den heliga handlingen och efter den mindre varm i känslan, än jag hade önskat. Likväl blef nu allt bättre, än det hade varit. Jag tyckte mig hafva afslutat min räkning med verlden, ingen håg till dess lif och njutningar låg mera inom mig. Min själ blef ren och med detsamma sann. Min beständiga verksamhet ingaf en ofta behaglig sjelfkänsla af att dock i verlden vara en hugsvalande droppe. Genom den myckna och ansträngande rörelsen i fria luften stärktes min kropp, mitt blod flöt lättare, jag mådde bättre. En dag, vid slutet af Mars, gick jag vid solens nedgång öfver snötäckta fält; en hugsvalad varelses glädjetår hade med balsam fallit på mitt hjerta. Jag hade gått häftigt för att undvika att komma hem i skymningen och stadnade en stund till att hemta andan och suga in den milda klara luften. Jag stod stilla med blicken vänd mot purpurhimmelen vid solnedgångssidan. Då kom derifrån mot mig, svepande fram öfver snöslätten, en flägt, full af våraning och Ijuflighet. Jag drack med själ och kropp dess lifvande anda. Jag samlade min upprörda känsla till mera lugn, sag omkring mig och vände, med klart medvetande om min varelses tillstånd, tanken åter till mig sjelf med denna fråga: skulle jag nu vilja dö? För första gången under många år kände jag mig kunna besvara denna fråga med nej. O, stund af outsäglig ljufhet! Nu vaknade inom mig ett hopp om uppståndelse till sällhet äfven på jorden, hvilket ej bedragits, utan blifvit skönt uppfyldt.

Under denna period af mitt lif bidrog en mera ovanlig tillfällighet att gifva mitt inre en ny riktning. Ett ädelt och aktningsvärdt fruntimmer, som då lärde känna mig i mitt yttre och till någon del äfven i mitt inre lif, fattade för mig en vänskap, öfvergående till verklig passion. Hon var och hon är ännu en bland de få vänner, som Gud gifvit mig och till hvilken jag kan säga: Gå! - och hon går; - kom! och hon kommer; gör det! - och hon gör så. Jag kände, att blott genom min egen varelses förädling hade jag fått denna makt öfver henne, och jag steg derigenom ännu högre i min egen föreställning. Att för öfrigt beskrifva alla mina känslor är omöjligt. Något så gigantiskt och så fullt af oändlighet ligger uti hvarje djup känsla, som intar min själ, att derför ej finnas ord.

En medicinsk behandling, som jag under denna tid äfven förordnade mig sjelf, bidrog mycket till att återgifva min hela varelse jemnvigt och någon trefnad med mig sjelf. Jag badade ofta i ljumt vatten, hvaraf jag erfor en obeskrifligt välgörande verkan, jag lät flera gånger åderlåta mig. Detta drog från mitt fattiga hufvud den blodmassa, som hade rusat dit upp och bragt det i oro. Slutligen lade jag sjelf fontaneller på begge mina armar. De läto försvinna mitt ansigts-utslag och drogo ur min kropp de onda vätskor, som under flera år der hade samlat sig. Min hy klarnade, jag blef till kroppen likasom ung på nytt.

Den sista vintern jag var ensam på landet skref jag första delen af «Teckningar». Det gjorde mig nöje; men jag kände, under det jag sökte frambringa något i författareväg, huru chaotisk hela min tankeverld var, och jag hade ingen aning om att inom mig kunde ligga anlag till en författare. Förnämsta driffjädern till att låta trycka min lilla bok var hoppet att få litet penningar till att hjelpa behöfvande på landet. Då min bror August från Upsala skref mig till, att bokförläggaren Palmblad ville för den betala 100 rdr, hoppade systrarne och jag högt af glädje. Jag följde nu med Agathe till staden för att der öfverlefva vintern. Jag hade beslutat att ej vara med någonstädes och erhöll slutligen, fastän med svårighet, tillåtelse att lefva stilla. Under den sista tiden hade jag läst och läste än

vidare flera goda böcker, hvilka till någon grad försonade mig med lidandet på jorden, i det de visade dess oundviklighet och dess mål. Herders Ideen **[1]** gjorde på mig ett djupt och mildrande intryck. När jag, med min förbättrade hy och min lugnade själ, kom till staden, fann jag såsom besökande i mina föräldrars hus en aflägsen slägtinge med vapen i sitt pitschaft, majorstitel och en gård på landet. Hederligt hjerta. Jag hörde vänligt på hans lappska fransyska, spelade för honom «Välkommen, o måne, min åldriga vän!» och fick af honom tillbud af hand och hjerta, vapen och gården på landet. Min familj och jag harmonierade här fullkomligt i att gifva ett vänligt afslag. En annan man lärde jag äfven känna, som hos mig väckte en ren och varm känsla, hvilken, ehuru den icke blifvit besvarad, verkat mäktigt på min utveckling och ännu lefver stilla och förädlande i mitt hjerta.

Sommaren 1829 skref jag, uppmuntrad af ett och annat loford om min lilla bok, andra delen af mina teckningar. De bittra känslor, jag hade erfarit, uttryckte jag till en del i «Den Ensamma» och i «Tröstarinnan». Den genrens humor, som finnes i »Familjen H.», var mig tills kort förut alldeles främmande och blef för mig en oförmodad upptäckt inom mig sjelf. I ett litet stycke, skrifvet vintern förut - «Julen i Sverige» - yppade den sig först. - Följande vinter började s min fars långa och sista sjukdom. Mot våren lät jag tülbjuda boktryckaren H. i Stockholm mitt manuscript till andra delen af «Teckningar». Han var först villig att mottaga det, men sedan han haft det till genomläsning ville han ej trycka det eller betala något derför. Nu föllo mina tankar om min författareförmåga alldeles. Jag lät dock tillbjuda manuscriptet åt min förre förläggare Palmblad, som genast åtog sig att låta trycka det under sommarens förlopp. Emellertid vårdade vi och vakade öfver min fär. Det var godt att få vårda och beundra honom under hans sista långa, med heroiskt tålamod burna lidande. Han tycktes blifva bättre och vi flyttade ut med honom till ett landtställe i stadens grannskap. Der njöt han några dagars sommarfröjd, insjuknade åter och afsomnade stilla, omgifven af sina vid hans dödssäng knäböjande hustru och döttrar. Det var godt att se honom hvila efter ett oroligt lif, godt att på hans kalla hand och panna gråta försoningens tårar. Vi flyttade straxt derefter ut till Arsta och lefde der stilla. I October utkom andra delen af min bok och kort derpå skördade jag beröm och complimenter från alla håll.

Charlottes bröllop firades den 7 November. Denna dag var en af de gladaste jag upplefvat inom min familj. Franzéns närvaro, hans verser till mig, Charlottes egen lyckliga och glada sinnesstämning bidrogo att göra denna dag till en ljuspunkt för mig. Hela denna tid var för öfrigt full af trefnad och oskyldig glädtighet inom mitt hem. Charlottes afresa smärtade mig. Kort derefter flyttade vi in till Stockholm, och jag genomlefde en vinter, för mig på många sätt märkvärdig och rik. Jag fick mycket beröm och utmärkelse för min bok. Svenska Akademien förärade mig ett vackert bref och en guldmedalj. Jag hade nu hvad jag under min ungdom så ifrigt önskade, utmärkelse, och nu kände jag föga glädje deröfver; ja jag var ofta i hög grad #kall och liknöjd för alltsammans. Men vid denna tid lärde jag känna miss Frances L. och genom henne Benthams arbeten. Hon visade mig, att ju mera kunskaper jag kunde förvärfva, till ju mera klarhet och redighet jag kunde bringa mitt förstånd, desto större medel skulle jag få till att verka för menniskor s nytta och till att sjelf blifva lycklig. Bentham gaf mig i Utilitetsprincipen ett nytt ljus, och vid samma tid fick jag tillfälle att samtala med flera utmärkta och snillrika personer. En ny veiid gick upp inom mig, jag sag en ny sol och vid dess ljus ett paradis. Sällheten af denna nya uppståndelse inom mig var obeskriflig. Mina gamla planer, vid hvilka jag hitintills hade hållit fast, fÖrföllo; jag sag snart den väg jag borde vandra. O fröjd! Nu skulle jag, nu kunde jag sjelf stiga allt högre till ljus och sanning, och hvartenda steg skulle bära med sig frukt för mina likar. Min själ jubilerade.

Vid denna tid kommo tvenne bref, ett till mamma, ett till mig, från en ung man, som i dem tillbjöd mig sitt hjerta och sin hand. Han yttrade sig med en så varm innerlighet, godhet och verklig själsförträfflighet och med sådan öppenhet i både ondt och godt om sig sjelf, att jag deraf djupt rördes. Jag hade för honom ingen motvilja; men jag ville ej gifta mig. Genom mitt honom gifna nej ansåg jag mig för alltid hafva satt en bom emellan mig och giftermål. Jag hade ingen fruktan för att ju icke uppfyllandet af pligterna såsom maka, mor och husfru skulle blifva mitt förnämsta mål om jag trädde i äktenskap; men det låg för mig klart, att min författarekallelse skulle alldeles vårdslösas; ty jag vet och känner att dessa två bestämmelser icke kunna förenas utan att man misslyckas i båda, och genom att egna mig helt och hållet åt den sednare tror jag mig kunna blifva så nyttig, som min kraft det

tillåter. Min tredje del af Teckningarne, som jag under 1831 års vinter skrifvit huller om buller, kom ut om våren, och den lycka den gjorde, tillika med flera aktningsvärda personers råd, bestämde mig att med allvar egna mig åt författarelifvet och söka utbilda mina anlag.

Jag är nu trettio år och sträfvar med ordning och allvar fram mot ett bestämdt mål. Min yttre ställning är lycklig, inom mig är på en gång lif och lugn. Om Gud behagar skall det lyckas mig att blifva en aktad och nyttig författare. För mina systrars skull, mera än för min egen, önskar jag att förtjena och vinna heder och ära. De lefva så mycket i mig; jag har dem att tacka för så mycket, isynnerhet min lilla englagoda Hedda.

Fredrika Bremer.
1831.

---

[1] «Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit».

Årsta d. 29 Mars 1842.

Det var icke utan oro, min goda farbror, som jag öppnade ditt sednaste bref; ty jag fruktade att se dig missnöjd med mig och med de bristfulla förklaringar, mitt bref innehöll, och med hvilka jag sjelf var så litet nöjd. Men du var blott mild, undseende, full af godhet, och mina enda känslor blefvo glädje och tacksamhet. Jag ville här förklara dem för dig. Må du se dem i dessa fattiga ord och i den vidare bekännelse, jag här för dig och blott för dig vill aflägga, angående de grunder, som föranledt min trosbekännelse i «Morgonväkterna». Ty om jag vågat höja min röst i ämnen, der du och mången annan andans man och kristlig tänkare i Sverige talat herrliga och djupa ord, så är det ursäktligt blott på grund af den egendomliga lifserfaren-het, som låtit mig på eget och sjelfständigt sätt kämpa med lifvets stora frågor och vinna ljus i dem -- åtminstone ljus nog för att förtröstansfullt gå genom all skymning på jorden fram till det *andra*, det fullkomliga ljuset, i hvars klarhet allt blir klart. Många menniskor få ljus på andra vägar än jag, d. v. s. komma till Kristum; men jag har tyckt mig se, att en stor mängd menniskor stå på den punkt af tvifvel, der jag har stått -- det är framför allt till dessa som «Morgonväkterna» vilja tala, det är dem de vilja vinka till uppmärksamhet på den bro, som förenande hvälfver sig emellan tvenne ännu skiljda höjder, der *tro* och *förnuft*, supranaturalism och rationalism (båda i sin sanning och heliga renhet) mötas, förenas och bli *ett* i Gud, bekännande med en röst honom uppenbarad i Jesu Kristo, verldens herre och försonare.

Men nu till min bekännelse. Din godhet ger mig mod att uttala den och de rörelser i mitt inre lif, som egentligt stå i samband med närvarande ämne.

De första känslor jag minnes mig ha haft, utgingo från kärleken till det fullkomliga, så i godhet som skönhet, och från en motsvarande skarp känslighet mot allt ondt, särdeles då det uppenbarade sig i orättvisa och smärta. Tidigt väcktes min kärlek för en skapare, som man sade mig vara kärleken och fullkomligheten sjelf; men äfven tidigt lärde jag känna smärta, och lika tidigt öppnades min blick för alla missförhållanden, alla lidanden och ohyggligheter i menskligheten och dess historia. En underlig instinkt drog mig att framför allt fästa min blick på dessa ohyggliga tillvarelsers gåtor -- jag vände ögat till lifvets Meduse-hufvud; men detta åter betraktade mig allt skarpare, allt mera genomträngande, kom mig allt närmare, tills ormarna, som hvisslade kring dess tinningar, och fasan i dess blick blefvo liksom lefvande i mitt eget bröst. Och jag sade: denna verld, full af ondt och lidande, vittnar icke om en god, en fullkomlig skapare, hvar skall jag finna honom? Man svarade mig: verlden är fallen i synd och är ej mera en bild af Gud; men i bibeln, i Guds ord skall du finna Gud i sin rätta uppenbarelse såsom fullkomlig och helig. -- Jag gick till bibeln, sökande Gud. Och jag sag honom der, men i spridda drag, hvilka åter för min blick alldeles vanställde Gudabilden, den helige, den fullkomlige Guden. I historien om syndafallet, i Guds behandling af Pharao, i hans befallning till israeliterna att «blotta de egypter på deras guld och silfver, att utan försköning mörda och utrota de kanaanitiska folken», i allt detta och mycket annat i bibeln sag jag en annan Gud än den, som på andra ställen framställes såsom evig rättvisa och godhet, såsom evigt förnuft. Och i de tio budorden gaf Gud befallningar alldeles motsamma dem, han på andra ställen gifvit sitt folk, d. v. s. Guds heliga

lag i budorden befaller: «du skall icke stjäla, du skall icke dräpa», och i den historiska berättelsen befaller Gud genom Moses att både stjäla och dräpa (N. B. så snart man tager berättelsen efter *yttre ordalydelsen*, efter *bokstafven*). Jag sag, med ett ord, i gamla testamentet Gud såsom en sträng, despotisk, nyckfull verldsregent, full af menskliga passioner och svagheter; och mitt sinne reste sig upp mot denne Gud. I nya testamentet framstod en hög och underbar gestalt -- den drog mig till sig; men mycket hos honom stötte mig äfven bort, emedan jag ej förstod det i dess djupare mening och sammanhang (så t. ex. Marci 4: 11, 12 och flera andra ställen). Dessutom sag jag alltid Jesus såsom ett annat väsen än Gud. Och Gud måste då alltid blifva för mig en hård, orättvis regent, som fordrade offer och blod för en af våra första föräldrar begången synd. Och denna synd, mitt slägtes brott -- ack! jag visste bra litet derom inom mig. Jag visste då med mig blott en gränslös god vilja, en gränslös kärlek till allt godt. Och den djupa känsla, jag hade för lidandet, gjorde, att jag tyckte det vara så *djupt synd* om det arma menniskoslägtet; och Gud -- Gud blef allt mörkare för min själ. Så chaotiskt stod det till inom mig, då jag läste till nattvarden för en förträfflig menniska och prest, komminister Colliander i Adolf Fredriks församling. Jag har svårt att tala med rättvisa om den lära, han bibringade mig; ty jag minnes blott klart det *intryck* jag fick deraf, och det kunde vara lika mycket mitt som hans fel. Detta intryck var -- blott förökadt mörker och lidande. Jag hade behöft upplysning för mitt förstånd, och den gaf icke Colliander, åtminstone icke så, som jag behÖfde. Jag minnes, att jag en gång (jag läste enskildt för honom) gjorde några ångestfullt ifriga frågor angående försoningsläran, och att han då, ej utan häftighet och stränghet, sade: «så får icke lärjungen fråga läraren; vi böre tro det vi ej förstå!» Jag teg från denna stund, men blef outsägligt olycklig, ej för det, att jag icke *fullt* förstod, men för det att den lära, jag hörde, var *emot* mitt *förstånd*, emot det förnuft, emot den känsla för godhet och rättvisa, som ju dock skulle vara Guds verk i mig och som man sade vore lif af hans lif. Var det nu *mitt* eller min *lärares* fel, allt nog, försoningsläran blef mig obegriplig, Guds son blef en annan än Gud, Gud sjelf blef en mörk gåta, och jag sjelf en af de olyckligaste varelser på jorden. Ett mera förmörkadt och upproriskt sinne har ej knäböjt vid nådens bord. Från detta bord gick jag ut i verldslifvet, berusades deraf och hade genom bristen af klarhet och fast grund inorn mig kunnat bli hvad helst som omständigheterna gjort mig till. Omständigheterna skyddade mig och förde mig till en utveckling, som var bitter, men helsosam. Den förde mig djupare in i lidandet, jag blef under en lång tid af mitt lif ganska olycklig i min lefnadsställning, och lifvet var mig en börda. Under känslan af eget lidande och under långa tunga år, utan förströelse, utan vederqvickelse, skärptes min blick alltmer för lidandet i verlden. Jag kom nu närmare naturen, och samma motsägelser, som jag sett i menniskolifvet, samma disharmonier mötte mig äfven här. Jag sag grymma instinkter rasa bland djuren, jag sag dem lida af mångfaldigt ondt **[1]**; och, då jag icke trodde på odödlighet för djuren, på rättvisa för dem bortom döden, så var för mig de lidande djur-individernas Öde en ännu större protest mot en god skapare, än de olyckliga menniskor-nas. Så skarpt och bittert kände jag detta, att jag fattade hat till solen -- ty dess glada sken syntes mig en kall, grym ironi öfver en verld, hvars hufvuddrag var -- elände. Naturen trädde emellan mig och skaparen, såsom bibeln hade gått emellan min själ och Gud, icke förenande, utan åtskiljande dem. Mitt hjerta blef fullt af bitterhet mot -- -- -- --

Jag har sagt nog, för att du må förstå mig, min goda farbror, huru svag än denna teckning är af ett tillstånd, som under flere år varit ett verkligt nedstigande till helvetet. Dock var ej detta tillstånd utan afbrott. Många ljusningar bröto in, mitt hjerta höjde sig åter och åter upp till «den okände Guden», hvars heniighets sken jag ofta skymtade genom alla nattliga töcken, och från kyrkans och filosofiens läroskolor träffade mig månget upplyftande, månget hugnande och hoppgifvande ord; men det trängde ej igenom det hela. Bibeln drog mig åter och åter till sig med sina stora läror, sina många enskilta skönheter, sin medelpunkt -- Kristus och hans församling; men jag kunde ej se dem såsom ett helt; ty det dunkla begreppet: *Guds-ord*, som bjöd mig att anse *hela bibeln* såsom Guds omedelbara, ord, stängde mig ifrån dess djupare lif och mening. Jag förblef oviss och vacklande. Vid denna tid kommo älskvärda utlänningar till Sverige, kommo med en moral, grundad på Lockes, Helvetii, Volneys med flera deisters läror. Jag grep begärligt efter dem i hopp att genom dem få fäste och harmoni i min veiidsåskådning och säkert rättesnöre för mitt lif. Men deras makt på mig var kort; jag sag snart det inskränkta i deras synkrets,

det vacklande i deras moral, som ingen basis hade i ett evigt *rätt*, i ett evigt personligt lif. Jag lade bort dessa ledare såsom otillräckliga och kraftlösa, och stod åter allena.

Men nu -- jag var nära trettio år gammal -- sände mig Gud en vän och lärare, som blef min räddare ur ovisshetens alla qval. Han var en prest, och lika djup tänkare, som from kristen. Genom filosofien förde han mig till Kristus. Han lärde mig nemligen att se det djupa sambandet emellan alla lifvets sferer, emellan menskligheten och naturen, emellan forntid och nutid och det organiska fortgåendet i mensklighetens utveckling, samt se dessas samband med Gud i Guds väsen och personlighet vara uppenbaradt i Jesus Kristus, i hvilken verlden lär att känna Gud och blir med honom försonad. Jag hade förut hört alla for-kristliga religioner rent förkastas för kristendomen, och jag hade frågat mig: har då Gud under årtusenden alldeles öfvergifvit verlden? Och voro de ädla hedningar, som kämpat och dött för sanningen, de stora tänkare, som i forntiden lärde och helgade folken, enligt den vishet de fattat, voro då också de förkastade af Gud? Under sådana frågor, hvilka ingen på denna tid besvarade ur kristlig synpunkt, af-lägsnade mitt hjerta mig allt mera från Gud. Men jag fick nu lära huru en försonad, genom rening i Kristo med Gud förenad mensklighet måste upphäfva naturens tillstånd af söndring och lidanden, lära att se mig sjelf såsom del i honom och del af det hela, och i följd deraf äfven såsom verksam för det hela, för det stora försoningsverket, fullbordadt och förklaradt bortom grafven i en förklarad lycksalig verld. Ack! inga ord, icke musikens djupaste harmonier kunna uttala mina känslor alltefter som dessa klarheter dagades i min själ, verlden och lifvet utvecklade sig till sammanhang, Gud framstod som dess medelpunkt, rättvis, förnuftig, evigt ljus, evig kärlek och helighet, och jag *kunde tillbedja honom!!!* Ack! inga lifvets bitterheter uppväga en sådan salighet; intet lidande är för stort att dermed köpa den.

Den åsigt af bibeln, så väl det gamla som det nya testamentet, hvilken nu gör för mig denna bok till *«böckernas bok»*, till det heligaste och käraste på jorden, har jag blott antydt dunkelt i min sist utgifna lilla skrift «Morgonväkterna», men har utvecklat för mig sjelf i en särskild liten afhandling, som jag skall fullkomna, allt efter som jag sjelf kommer djupare in i de djupa förhållanden, som lefva i denna underbara bok. Fela kan jag härefter, såsom hittills, i oändligt mycket; men törsten till sanning är mitt lifs starkaste törst, och ärligt skall jag uppgifva hvad jag funnit. Många menniskor skola icke förlåta mig det egenmäktiga sökandet; men menniskor, sådana som *du*, skola göra det; och -- Gud skall i nåd se till sitt till honom ödmjukt skådande, sanningssökande barn. Detta är nog.

Och *nog* är det väl äfven, min goda farbror, af orden, i hvilka jag här biktat mig för dig. Men jag behöfde stå klar för din blick; och jag är viss på, att du i godhet har lyssnat till mig. Denna blick har hittills så godt, så gudalikt (ty om Gud ej såg *så* till oss, huru kunde vi då bestå i domen?) sett till mig och mitt verk, öfverseende dess brister och i kärlek upptagande det välmenta, med glädje anmärkande det lyckade. Ack! blif så ännu för mig, äfven der du närmare vill utmärka dessa mina brister (hvilket jag innerligt skall tacka dig för) och låt mig äfven såsom felande få hvila trygg vid din förlåtande godhet. Och äfven vid detta tillfälle och i ditt sednaste bref har du varit så för

din
evigt tacksamma och
innerligt tillgifna
Fredrika Bremer.

---

[1] Menniskornas grymhet, vetenskapsmännens forskningar -- hvilka rysliga plågor förorsaka de ej millioner djur.

Årsta d. 10 April 1842.

Jag skref en gång till en dansk författare (Andersen), som önskade sig en skrifvelse från dig, min goda farbror:

«Franzéns tryckta skrifter äro hans folks dageliga njutning och andeliga bröd, men endast englar kunna läsa hans handskrift». Och i dag, då jag emottagit ditt bref af d. 2 April, känner jag mer än vanligt, huru litet jag är en engel; ty blott föga af dess innehåll har jag förmått tillegna mig efter förnyade genomläsningar. Det förra brefvet läste jag ntan särdeles svårighet; men mitt svar har någon tid fått ligga färdigt i karantän hos mig, emedan jag var föga nöjd med detsamma. Af det bref jag i dag erhållit, känner jag mig dock manad att ej längre dröja med mitt försök att *göra reda för mig*, och så må nu detta försök afgå, åtföljdt af ännu några förklarande rader.

Men först vill jag innerligt tacka för ditt sista bref. Hvad jag deraf kunnat läsa framkallar inga andra känslor an de af vördnad och tacksamhet. Då du ansett mig fela i en del af min offentligt uttalade öfvertygelse, så är det rätt, att du, så väl offentligt, som enskildt uttalar detta. Jag vördar handlingen och älskar den mildhet, med hvilken den blifvit utöfvad. Ack! om alla gjorde så!

Jag har i mitt här medföljande svar af d. 29 Mars visat, huru *bibelordet skiljt* mig från Gud. Det skulle återstå att säga, huru bibelordet nu *förenar* mig allt djupare med Gud; men att härför göra reda i korthet, det är icke så lätt. Det hufvudsakliga af åsigten ville jag dock uttrycka så här: det finnes ett ord inom ordet, som förhåller sig till detta sednare, som kärnan till skalet. Denna kärna är Guds ord, Guds ingifvelse. Så i gamla testamentet är *Guds ord* till israelitiska folket det: *att detta folk skall på jorden utbreda den sanna Gudens sanna dyrkan.* Detta bud är hos de stora folkledarne omedelbar inspiration. Men tidens icke utbildade sedliga begrepp hafva vållat, att hos de ur dessa begrepp icke fullt befriade stora männen hafva, under tillämpningen af denna idé eller Guds uppenbarade bud, uppkommit sådana åsigter och gärningar, som de, hvilka vi igenfinna i åtskilliga befallningar till israeliterne, i behandlingen af Pharao och på flera ställen, der säkerligen blott den *judiske Moses* talar och icke den evigt rättfärdige och gode Guden, hvars värdiga, herrliga tolk Moses dock på så många andra ställen är och i helheten af sitt lif så tydligen var. -- Jesus Kristus är bibelns innersta, allt genomträngande ord, såsom han är *lifvets ord* och *verldens ord*, *ordet* till *verldens gåta*. I honom framstår uppenbaradt Guds personliga väsen, äfven karakter, vilja. Han är typen, normen, rättesnöret, efter hvilka allt begrepp om Gud måste rätta sig. Det är således Kristus sjelf, som tillbakavisar de begrepp om Gud, hvilka i all historia, äfven i den bibliska, förmörka den djupare och sannare uppenbarelsen om hans väsen och vilja. Det är i detta eviga personliga ord, som all skriftens ord likasom bör döpas, renas, förklaras, för att begripas i sin rätta sanning och mening. Man måste från medelpunkten utgå till periferien.

Jag ville här, min goda farbror, blott antyda min mening om förhållandet emellan det gudomliga och menskliga uti bibeln i dess större förhållanden. I de inskränktare synes mig äfven nödvändigt att komma till samma förklaringsgrund. Så väl i bibeln som i all historia se vi, att, när två eller flera personer berätta om en sak, så berätta de den alla på olika sätt. Likväl se vi, när berättarena äro kunniga och trogna, väsent liga likheter i berättelsen om samma sak eller samma person. Huru göra vi då för att komma till en säker uppfattning af sanningen? Yi jemföra berättelserna med hvarandra och med den personlighet eller med karakteren af den händelse, de framställa, och söka sålunda komma till egentliga grunden och sanningen. Är det icke på detta sätt kyrkan har gått till väga i alla tider? Är icke detta grunden till alla de stridigheter, hvilka inom henne rådt och ännu råda, så väl som till de herrliga dogmer och läror, hon tillkämpat sig? Allt detta hänvisar dock tydligen på detta *ord inom ordet*, hvilket icke är fullt befriadt från höljet af menskliga irringar och brister, och måste under kamp framhafvas i dagen af ett förnuft, som sjelft är träffadt af det gudomliga ordet, upplyst af det gudomliga förnuftet. Alla evangelisterna hafva i sina berättelser ur Jesu historia stora olikheter: den ene utelemnar ett vigtigt ord, stundom en vigtig tilldragelse, som en annan anför. *Hvardera berättelsen* har då tydligen *brister* och *ofullkomligheter*; men tillsammantagna komplettera de hvarandra, i synnerhet när man betraktar dem i deras förhållande till den personlighet, omkring hvilken de röra sig **[1]**, och betraktar denne i dess förhållande till hela historien, hela lifvet -- hela kretsen af mensklighetens medvetande. Det gifves en mängd olika naturer, som på olika sätt måste söka samma ljus för att komma till samma mål. Och kristendomen vore ej den verldsreligion, som den är, om den icke vore tillfyllest för alla intelligenser och alla mensklighetens behof. Att allt klarare

begripa innehållet af sin tro och sitt lif, begripa uppenbarelsen och allt hvad dermed sammanhänger, att i klar tanke fatta hvad mensk-ligheten skådat, anat och trott, det är den nuvarande tidens tydligt uttalade behof. Det är väl ej fråga om att komma till *fullt begrepp* om Gud och lifvet, men ändå till ett evigt, ett, som ej motsäger sig sjelft, ett, der förnuftet i menniskan (det är ju Guds ljus i henne?) må komma till klarhet och försoning med Guds förnuft och till att i full klarhet och fröjd erkänna detta och -- ödmjuka sig.

Och du, min goda farbror, måste häraf klarare inse den tanke, jag haft i min själ, när jag yttrat i «Morgonväkterna» att för mensklighetens djupare försoning med Gud och framåt-gående till förädling fordras, framförallt i närvarande tid, en -- *djupare försoning med bibeln.* Men bibeln sjelf kan och skall gifva denna. Det andliga lif, som der finnes, är, liksom kristendomen sjelf, en ström -- «genom hvilken ett lejon kan simma och ett lam kan gå».

Många irringar och felsteg af menskliga förnuftet utmärka redan nog och komma än vidare att utmärka dess väg upp mot ljuset. Ack! all utveckling på jorden är full af sådana. Men -- hafva vi icke äfven här framför oss, inom oss, den gode Herren, som icke blott är vägen, men äfven ljuset, och som, när han gifvit sig åt oss, äfven har gifvit oss *allt* med sig, icke blott Guds kärlek, men äfven Guds förnuft, med ett ord, *Guds fullhet.* Derföre säger ju Paulus: «Anden utransakar allt, ja ock Guds djuphet», men med Guds Anda.

Mitt bref växer till volym; men -- jag har känt en lättnad af att få tala inför dig. Måtte du ej hafva ledsnat vid att lyssna till mig. Tänk blott, att jag gerna ville bli förstådd af dig. Andra, som vilja missförstå mig, må gerna det göra.

Jag finner i ditt bref ord, med hvilka du söker från mitt sinne taga bort taggen af några mina recensenters törne, och jag kysser den kristligt milda handen, som så kärleksfullt vill det. Detta bemödande är så helande, så ljuft att kännas vid.

Det vore affectation att förneka, att jag blifvit smärtsamt rörd af åtskilligt i de anfall, som riktats mot mig och min skrift; men *sanning* är det, att denna känsla icke räckt länge och icke trängt djupt. Jag bär inom mig något, som styrker och upplyfter mig -- ja, jag tror sannerligen ej, att jag skulle velat vara utan dessa anfall **[2]**. De voro mig föröfrigt ingalunda oväntade **[3]**; men hvad som förvånat mig, är den uppenbara oärlighet, med hvilken man behandlat de heliga ämnena. Detta är icke förlåtligt. För öfrigt skall jag, som hittills, icke säga ett ord till mitt eget försvar, men fortgå stilla på mitt begynta verk, utveckla bättre hvad jag antydt och söka undvika de fel, som jag hittills allt för ofta begått.

Din med innerlig tillgifvenhet lefver och dör jag
Fredrika.

---

[1] Så t. ex. äro de uttryck jag nämnt i Marci 4: 11, 12 och som återfinnes i Matth. 13: 12 och följ., samt Joh. 12: 40, när jag betraktar dem enstaka, af så mörk och ohygglig syftning, att de allena äro mäktiga att rycka den själ ifrån Kristus, som ej är djupare grundad i honom. Det är först när jag jemför den på dessa ställen ofullständigt uttryckta tanken med dess ursprungliga ställning hos Esaias samt i synnerhet i dess förklaring i Apost. Gerningar kap. 28: 26, som jag kommer till den förnuftiga förklaringen: «detta folk har *sjelft* förstockat sitt hjerta: derföre blir deras förstånd förmörkadt och Jesus kan ej fattas af dem». Och der sådana jemförelser ej räcka till för att förklara ställen, som motsäga gudomlig vishet och gudomlig godhet, der är Jesu egen personlighet, *sådan han i allt det väsentliga* af sin historia framträder, mig en borgen för att det, som i mindre saker motsäger denna personlighets karakter -- icke är *Guds ord*, icke är ett felfritt organ för Guds uppenbarelse (t. ex. förbannelsen af fikonträdet då det *icke* var fikontid).

[2] Icke heller är jag i allmänhet mycket känslig för publicistiskt beröm eller tadel. Långt innan jag sjelf blef mål

för någondera, hade jag gifvit akt på, att dessa andar ofta äro villo-andar.

[3] Snarare var mig Anjous (i Frey) så ädla och älskvärda uppfattning af min skrift en oväntad syn.

Stockholm d. 3 Februari 1843.

Året (det nya) har redan skridit en månad fram på sin bana; och jag har ännu ej burit fram till dig, min gode, vördade vän och välgörare, hvad som lefver i mitt hjerta för dig och som så naturligt lifvas vid tidskiften, som låta tänka på förflutna och tillkommande dagar! De komma dock lika varma, ehuru, de komma sent, mina innerliga önskningar för ditt väl, mina tacksägelser för din godhet och kärlek, af hvilka du skänkt mig ett nytt prof genom gåfvan af den lilla sköna skriften «Frågor». **[1]** Det arbete, som föranledt den, har jag icke läst och visserligen läser jag det icke nu, sedan jag läst dina frågor. Af de förvillelser, som de utpeka, känner jag icke de mest gängse och mest farliga inom den s. k. rationalismen. Jag kan icke säga dig, huru djupt jag känner med mig orimligheten af den lära, som tillskrifver Gud uppkomsten af det onda «såsom folie till allt godt». Och jag kan icke begripa, huru de menniskor, som bekänna sig till denna lära, kunna göra sig något klart begrepp om Gud såsom en god och fullkomlig ande, och huru de kunna älska honom, huru de kunna ha frid i honom. Ack! blott om jag i allt godt, allt skönt och heligt, ser strålar af hans lif, blott då (tycker jag) kan jag begripa och älska honom. Och *synden!* hvilken förunderlig obekantskap med menniskonaturen och med eget inre ligger ej deri, att man icke ser den i sjelfva viljans svaghet eller ondska, hvilka kunna vara förenade med äfven den högsta intellektuella upplysning! Och försonaren -- -- o! vore han ej Gud af evighet, så hade han icke kunnat frälsa, icke pånyttföda och i sig försona det fallna slägtet, i hvars lott han ingick.

«Visa oss Fadren, så hafva vi nog!» sade Philippus, och hur djupt och saniit är ej detta ord! Fadren, vorden i Sonen uppenbarad till sitt hjerta, sin vilja, sitt eviga väsen, är jordens evinnerliga ljus, frid och frälsning.

Också i afseende på bibel-*ordet* i nya testamentet erkänner jag, huru rätt du har: «Kristi ord behöfva ej förändras, blott förstås»; och der ej tydliga och ofta förekommande varianter förefinnas, som göra nödvändigt antagandet af menskliga brister vid skrifternas författande, böra vi hålla oss till evangeliernas bokstaf såsom till gudomligt ord, äfven då det tyckes motsäga våra begrepp om rätt och förnuft. Om jag någon tid sett saken annorlunda, så vill jag gerna erkänna, att jag deri haft orätt. Jag har så ofta erfarit, huru en djupare blick in i Skriften, ett skarpare och klarare betraktande af ordet, kan låta det skönaste ljus uppgå ur det, man förut sag som idel mörker. Dessutom måste det menskliga godtycket (och hur blindt fär ej detta vilse i sina hugskott!) hafva en gräns uti erkännandet af ett *fast* ord, beségladt af Guds heliga anda genom dess egen kraft och genom den kyrka, som på ojäfbara grunder erkänt det såsom sådant.

Gud varelofvad för detta fasta ord, för det ljus och det lif och den lära, som är dess «stjerna och kärna»! Det är detta, som låter mig hvar morgon vakna i fröjd, hvar afton somna i frid med de orden på lofsagande läppar:

Jesu, du min fröjd och fromma,
All min glädje och min tröst!

Din innerligt tillgifna
Fredrika B.

---

[1] Frågor till författaren af Grunddragen till den kristliga sedoläran.

Stockholm d. 10 December 1843.

Det var Söndag, då din bok, min älskvärda farbror, det tredje häftet af dina predikningar, kom att öfverraska och glädja mig; det var Söndags förmiddag; och jag satte mig genast att läsa predikan *om Kristi underverk* och hade min stora glädje af denna sköna och innehållsrika afhandling. Tack för den; tack för din gåfva, som är mig

dubbelt kär, emedan så många jemte mig få smaka dess välgörande kraft. Allt stort, allt godt är och bör vara *kommunion*, och kännes först rätt gudomligt, när det så njutes. Solen och Guds ord, Hans vishet och kärlek, lifvets bröd och vin, ack! hur skönt att veta, att de äro samfälta, att man delar dem med alla. Så vid läsningen af din bok gladde jag mig, att de tankar och känslor, som den ingaf mig, skulle den äfven ingifva tusentals af mina landsmän.

Lef väl, min älskade, vördade vän! Tack för den känsla, den glädje, med hvilka jag tänker på dig och är och förblifver

din

tacksamma, innerligt tillgifna

Fredrika.

Årsta d. 24 October 1845.

Min älskade farbror!

Jag har så ofta under förliden sommar talat med dig i hjerta och tankar, att det är förunderligt, att det icke kommit till att ske äfven i bref! Men pennan är en trång och besvärlig kanal, i synnerhet för hvad som kommer från hjertat.

F. W. hade glädjen att se dig på sin resa norrut denna sommar. Jag är ej afundsjuk på honom, men gerna hade jag varit i hans ställe. Ack! jag var då i Norge vid en älskad väns sjuksäng, senare hennes dödssäng. Det var en sorglig tid; men mången ädel ros växte dock bland dess taggar. En och annan tanke lifvades äfven hos mig, som jag gerna hade velat lägga inför dig till bepröfvande. Så den om *lidandet* såsom en *adel*. Olyckan kallades ju redan af hedningarna «den helige» för dess makt att förädla hjertat; och inom kristenheten har man ej sällan hört röster, som prisat Gud för lidandet, ja röster, som påkallat det såsom en nådegåfva. Ansgarius sörjde öfver, att han icke fick blifva martyr. Ludvig XIV sade på sin dödsbädd: «jag ville lida mer!» Dessa två exempel falla mig nu i minnet bland många. I den heliga historien synas de lidande -- lidande till kropp eller själ -- alltid vara Frälsaren närmare än alla andra. Det är till dem han helst går, det är dem han framför allt förkunnar evangelium: «salige de bedröfvade», «salige de som gråta» o. s. v. Tyckes ej detta utvisa att lidandet är en salighetsväg, en företrädesrättighet? Och detta med rätt, tycker jag; ty det vore eljest bra bittert att lida oförtjent. Svårt vore det ock att förlika tanken på Guds rättvisa och nåd med de stora plågorna på jorden, hvilka ofta drabba de bästa och oskyldigaste menniskor. Dessutom har lidandet en makt att skärpa själens lif, att af de öppna såren skapa liksom ögon för att skåda in i lifvets djupare mysterier. Det kan då ligga i sjelfva naturordningen för Guds barmhärtighet, om jag så får uttrycka mig, att lidandet blir moder åt det högre lifvet och lycksaligheten, såsom kolet är det för diamanten. Kunde man utsträcka denna sats äfven i afseende på djuren, så att det mycket plågade djuret kunde deraf upphöjas efter dess död till något fridfullt paradis, så vore det sannerligen ett «evangelium allom kreaturom». O! min goda farbror, detta är ett favoritämne för mina tankar och har varit det redan i många år; och för dig, som med skaldens och prestens siareblick skådat in i lifvets djup, kan det ej vara främmande.

Din

innerligt tillgifna och tacksamma

Fredrika Bremer.

Årsta d. 4 September 1864.

Jag skrifver i dag till dig från mitt gamla fädernegods och hem, der jag icke vistats sedan det för omkring tio år tillbaka öfvergick i andra ägares händer. Derförinnan hade jag, utom de flera år jag tillbragt i Norge, Danmark och Amerika, här framlefvat större delen af mitt lif, sällan tillfreds, aldrig lycklig, utom under de tider jag fick vara här ensam, längtande under hela min ungdom bort härifrån ut i det stora, rörelsefulla, skiftesrika lifvet, bort ifrån Årstas klosterlika stillhet, der mitt högsta lif låg i min inre drömverld och i de ljusningar, som böcker och

tankens rastlösa arbete stundom läto uppgå öfver detsamma, men dock aldrig gifvande tillräckliga svar på de himmelstormande frågorna. Det har förefallit mig underligt att nu, såsom gammal (jag har nyligen fyllt 63 år), åter vara under några stilla veckor i detta hem och att från mitt observatorium i de stora afskiljda rummen i öfra våningen se tillbaka på min lefnadsväg och på hvad jag under den vunnit och funnit. Du, som älskar att betrakta menniskolifvet i Guds godhets ljus, du skall gerna höra att dessa veckor varit för mig en oafbruten tacksägelsefest, tacksägelse för den tro, som mitt eget lefnadslopp bibringat mig, på en särskilt ledande kärleksfull försyn, ehuru den för större mängden af menniskor icke uppenbaras under deras jordiska lifstid, tacksägelse för lidandets och den dunkla kampens dagar, hvilka fördjupade min själ och gåfvo dess chaotiska krafter enhet i deras riktning, tacksägelse för den nåd, som, när tiden var kommen, lät larfvens lif förvandlas och fjärilen spränga, sin fängslande puppa, eller, utan liknelse taladt, lät mig finna *Gud i Kristus* och med honom svar på alla mina frågor, tröst för alla bekymmer, hopp för alla sökande och lidande, för alla, som sucka och kämpa -- och att sedan få se jorden, dess folk och slägter i ljuset af denna förklarande, faderliga försyn, denna återlösare och fullkomnare. Huru ofta har jag icke under denna tid i tacksam glädje upprepat de Skriftens ord, som jag vill skola en gång sättas på min graf för att derifrån tala till menniskorna: «När jag ropade till Herran, frälsade han mig utur all min nöd!» Något i min kropps, så väl som i min själs tillstånd säger mig, att min egentliga arbetsdag är slutad, att jag nu får hvila, åtminstone jemnförelsevis, och att mitt arbete härefter måste bli ett mera inåt- än utåt-gående. Och äfven detta kännes godt. Den älskvärda, patriarkaliska familj, som nu äger detta mitt förra hem och låter mig känna det såsom vore det ännu mitt, gör det för mig möjligt att här finna min ålderdoms ro, en fridfull hamn efter den oroliga lefnadsfärden. Om något mera än en vecka härefter återvänder jag till Stockholm för att der tillbringa nästa vinter. Der får jag ju vänta några ord från dig, goda Lotten.

Stockholm d. 13 October 1864.

-- -- -- Guds gåfvor till oss och hans vägar med oss äro mångahanda. Mig ledde han genom tankens okufliga trängtan och kraf på öfverensstämmelse och harmoni, på insigt af hans uppenbarelse i Jesu Kristo och dess allt förklarande ljus. Genom tvifvel och kamp ledde han mig fram till visshet och frid och från den ena klarheten till den andra. Att under arbetet att fatta den kosteliga *perlan*, om hvilken vår Frälsare talar, mycket af dess skal, som för mången är ett med sjelfva perlan, fick en annan betydelse för mig, än den stränga orthodoxien tillåter, och mången kyrkans dogm en annan mening, än den efter ordalydelsen har, det kunde jag ej hjelpa. Det förutan hade jag icke funnit skatten, perlan, det eviga lifvets ord i Kristo Jesu; det förutan hade jag icke heller under den kamp, som nu drager genom verlden och som i tidningar och otaliga tidskrifter föres emot den djupare kristendomen och dess kärnfullaste, tröstrikaste läror, känt mig så glad, så trygg, så viss om att ur den föråldrade kyrklighetens ruiner skall en ny, sannare, verkligare kyrka i anda och sanning framstå, tacksamt beredd äfven jag att framlägga mitt vittnesbörd för henne och visa, att det djupast kristliga är just det högsta förnuftiga, ja, förnuftets, likasom känslans och samvetets oafvisliga fordran. Icke genom fromma bekännelser bli menniskorna nu för tiden hjelpta, så vida dessa icke med detsamma innehålla ljus för den tänkande anden. Nutidens religiösa arbete är intet annat än förnuftets, tankens arbete att tränga fram till Gud. När de hunnit dit skola de tillbedja och lofsjunga, och då skall det första budet kunna uppfyllas, det, som säger till menniskan: «Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjerta, af all din själ och af all din hug (eller tanke)», d. ä. af alla dina krafter. Mitt återstående lif skall egnas att prisa Gud med de krafter han gifvit mig och i denna kamp, för hvilken han beredt mig. Sätt och tid skall hans gode ande anvisa mig. I barnslig kärlek och tillförsigt hängifver jag mig till hans ledning. Den frid och glädje jag känt under dessa förflutna sommarveckor, tillbringade i mitt barndoms- och ungdomshem, sammanhänga djupt, ja, hafva sin rot i aningen att här, der mitt lif i lust och smärta utvecklade sina första knoppar, här skall det frambringa sin sista, med Guds hjelp hoppas jag, mognaste frukt. -- -- --

Årsta d. 20 September 1865.

-- -- -- Ja väl må de fromma, som hvila vid Jesu hjerta, «tacka Gud för det de ej känna behof af forskande i de ting, som Herren oss förborgat och som dock aldrig blifva oss klara på denna sidan grafven»; ty de hvila trygga

vid Guds kärlek; men de, som Gud kallat att med tankens vapen strida *för* ljuset, *emot* mörkret, emot skuggorna, att åtskilja emellan hvad *gudomligt* och hvad *menskligt* är, de som tro med Paulus, att «anden utransakar allt, ja, äfven Guds djuphet», och att menskligheten kan och skall steg för steg bringas derhän att kunna älska oeh prisa Gud «af hela sitt hjerta, sin själ och sin håg («hug» eller tanke)», *med alla sina krafter*, således ock med de förstånds- och förnuftskrafter, som han gifvit, äfven de kunna *tacka* honom att, till hans tjenst, till hans förherrligande, de fått ett pund att använda. -- -- -- -- -- -- -- -- --

TILL BISKOP TEGNÉR.

Årsta d. 17 April 1842.

En dufva hade en vacker dag flugit ur sitt dufslag och begifvit sig på resa i främmande land. Några jägare fingo sigte på henne och ropade: «hvad är det för en fogel? hvarifrån kommer den? Den måste vi ha ned och plocka». Och dermed begynte de att skjuta på henne; men huru det var, så träffade de blott en och annan fjäder. Dufvan kretsade lika friskt i skyn, och sedan jägarne skjutit en god stund, voro de trötta och förlorade henne ur sigte.

En örn, en riktig kungsörn, hade emellertid från sitt höga bo sett på den oädla leken. Han vredgades i sitt sinne, lyftade de väldiga vingarne, flög till dufvan och sade: «frukta ej; oskulden är på din sida och jag skall skydda dig med min vinge». Men när jägarne fingo se kungsfogeln sprida sina vingar öfver dufvan och hörde honom håna deras försök, då blefvo de alldeles besatta och ropade: «se örnen, örnen, och dufvan under hans vinge!» -- och nu begynte ett nytt, ännu väldigare skjutande, och dufvan blef värre deran än förut, och det sista blef värre än det första.

I denna lilla saga ser du, min bästa, för mig så innerligt goda Tegnér, min tro huru det nu står till med mina «Morgonväkter» och med deras rabulistiska recensenter, samt huru det skulle blifva om du uti den recension, du ifrågasatt, uppträdde till deras försvar. Du säger sjelf: «nedsmutsad blir man nog; men det äro vi vana vid». Sannt! och örnen kan tåla vid ehvad man kastar på honom; han har redan flugit upp för högt för att hinnas af de lågsinte, och han bor i lugn på sitt höga berg. Men dufvan, dufvan, som ännu är stadd på resa, som icke flyger så högt, hon kan hinnas och träffas, och, om det än ej skall hindra hennes flygt, hennes glädje under den färd hon begynt, så -- icke kan hon med likgiltighet se sina vingar befläckade af orena händer. O nej, Tegnér! hon måste vara glad ju förr förföljandet slutar och hon kan glömma det medan hon badar sina vingar i något klart och befriande Bethesda-vatten. Och erbjudes mig icke detta? Ack jo! jag har detta Bethesda i mitt eget medvetande, i glädjen att ha bekänt den helige inför menniskorna; jag har det i så mången ärlig och ädel själs enskilta eller offentliga erkännande; i vissheten att jag uti mitt verk, huru ofullkomligt det än är, dock har uttalat ord och tankar, som icke skola blifva fåfänga, som skola, likasom «lejontands»-plantan, gro upp desto starkare, ju mera de trampas. Allt detta gör mig lugn. Och derföre -- frid, frid, bästa, goda Tegnér! frid och icke strid med verlden, åtminstone icke för min skull. Jag bönfaller derom hos dig.

Om der än i din recension, så väl som i de verser du egnat mig, förekomma saker, åt hvilka jag både för mitt egenkära jags skull och för tankarnes sannings och skönhets skull måste önska offentlighet, så kan denna nu icke medföra det erkännande de förtjena, emedan de stå i för nära sammanhang med de saker, som, i synnerhet i närvarande stund, skulle bortskymma dem för mängdens ögon. *Framdeles*, när sinnena i många riktningar lugnat sig, då kanske skall det kännas godt och helsas med glädje, att äfven ur denna recension se Tegnérs ande sväfva öfver djupet och höra honom öfver «Morgonväkterna» uttala sitt vänligt förklarande: «varde ljus».

Du har begärt mitt «uppriktiga yttrande» och jag har gifvit det efter min bästa och allvarliga öfvertygelse.

MIN DRÖM.

Jag hade i natt en besynnerlig dröm. Jag tyckte mig vara i Stockholm. Det var afton, jag väntade några fremmande, skulle just kläda mig för att mottaga dem och gick derföre genom salen, då dörren till denna öppnades och min gamla goda vän Erik Reuterborg trädde in, väl klädd, det gråsprängda håret prydligt lockadt i tupé öfver pannan, alldeles såsom då han -- lefde. Jag blef förskräckt; ty jag visste väl att han var död för tre år sedan. Men jag blef glad ändå; den tanken flög igenom mig: tänk om han icke dött riktigt! och oviss och förvånad gick jag emot honom, frågande: är det möjligt? . . . är det icke? . . . «Reuterborg,» inföll han, vänligt och gladt -- «jo, det är jag.»

En obeskriflig hemskhet intog mig under det vi begge gingo in i förmaket. Jag kom ihåg att jag sett honom i likkistan . . . kom ihåg det döda, sorgliga uttrycket, som då i hans ansigte hade efterträdt det af godhet och redlighet, -- kom ihåg huru jag lagt blommor vid hans fötter och satt i hans kalla, blånade hand hyacinter, som så vänligt lade sig öfver hans bröst; -- jag hade sednare satt blommor på hans graf. Ja, han var visserligen död och hvad jag nu såg var hans vålnad. Medan dessa tankar gingo genom mig, stirrade jag på gestalten framför mig och vek tillbaka ängsligt, i det jag upprepade: men huru . . . huru är det möjligt?

I detsamma begynte hans ansigte, hitintills vänligt och lugnt, att bekymras, förvirras, och äfven han vek bort, han blef dimmig och dunkel. Då kom öfver mig en ängslan, att han skulle på detta sätt skiljas ifrån mig. Jag tog mod till mig, gick åter emot honom, kallade honom med hjertliga namn och bad honom vara innerligen välkommen, yttrande min stora glädje öfver att återse honom. Nu klarnade han åter, nalkades mig och såg allt vänligare, allt mera strålande ut, dock icke på öfverjordiskt vis. Jag tyckte att vi båda spelte hemligen komedi med hvarandra, och att han ville låtsa som om han ej vore död, likasom jag ej ville låta märka, det jag ansåg honom vara kommen ifrån andra verlden. Emedlertid längtade jag obeskrifligt att fråga honom, huru han hade det der, och om han vore lycklig; men jag af hölls af -- jag vet icke hvilken fruktan. Han såg innerligen förnöjd och vänlig ut. Jag sade:

Du dröjer väl qvar hos mig i afton, bästa Reuterborg? -- Detta sade jag liksom för att pröfva honom.

«Nej,» svarade han, «jag måste bort på ett ställe för att läsa tidningarne.»

Halft skämtande sade jag: Jo, jo, du läser tidningarne hos Gud fader sjelf. Det stället kan duga något och derpå kan man bli slug.

Han log blott, och jag tyckte allt att det var litet illslugt af honom att vilja göra sig så lefvande och verldslig.

Men, fortfor jag, eftersom du nu icke vill stadna hos mig, så säg mig, Reuterborg, när kommer jag till dig i ditt hem? huru gammal blir jag på jorden?

Han såg litet uppåt och sade, eftersinnande, men mycket bestämdt:

«Du blir sextiosex och halftredjedels år gammal.»

Så gammal? sade jag. Jag måste då lefva ännu länge på jorden; men Guds vilja ske!

I detsamma vaknade jag med en liflig känsla af att ha fått veta min dödstid. Jag är nu fyratiofem år gammal. Således tjugoett år till. Gud fullborde i mig det verk, som mig må vara gifvet att utföra.

Årsta den 23 Mars 1847.

EN SYN.

Jag såg en thron stå i klart skinande ljus, och från dens anlete, som satt på thronen, utgick en glans, som uppfyllde och förherrligade allt. Skaror af Serafer och Cheruber omgåfvo honom, vändande sina anleten ömsom mot honom och ömsom mot en oändlig rymd framför dem, liknande ett gränslöst molnhaf. Det tycktes som om de väntade något.

Hvad är det, som skall ske? frågade jag en engel, som stod mig nära.

«Vet du ej,» svarade han, «att *Herren* vill i dag bepröfva de jordiska folkens andar? De skola kallas fram inför honom och undfå belöning eller straff, allt efter som de uppfyllt sina värf.»

Och nu hörde jag en röst, stark som ett thordön, utropa:

«Stå upp, du det äldsta ibland de nordiska folken! Stå upp inför din herre!»

Och ur det omätliga molnhafvet såg jag uppstå en skepnad, lik en qvinnas, med ädla, allvarsamma drag, ren och frimodig blick. En linhvit, osmyckad klädnad slöt sig mjukt omkring hennes starka, men rena former, nordstjernan lyste stilla öfver hennes panna, och under det hon gick fram emot thronen föryngrades och förskönades hennes ansigte i ljuset, som strömmade från densamma. Jag hörde en chör af otaliga röster sjunga sålunda:

«I strid med nöden har hon uppammat sina barn, men redeligen har hon kämpat. Sin frihet har hon varnat med egen kraft och vid den eviga Förlossarens röst förvisade hon träldomen från sin fria jord. Sjelf fri, har hon dragit svärdet och gjutit sitt blod för de förtrycktas sak. Derföre skola hennes fel varda henne förlåtna och hon skall undfå kraft att bekämpa sina onda andar, kraft att förkunna frihetens evangelium i eviga lagars namn. Frukta dig ej, du lilla folk! det är din herres vilja att sätta dig öfver många rika och stora. Träd fram att undfå din faders välsignelse!»

Tillbedjande böjde hon sig inför den evige. Gyllene moln kringhvärfde henne och harpor klingade. Jag måste betäcka mina bländade ögon; men de gräto i lycksalighet; ty den välsignade -- hon var min moder.

När jag åter såg upp, skådade jag ånyo himmelska härskaror i rymden, och en annan gestalt flöt praktfull upp ur molnhafvet. Hon var ståtlig och skön såsom en drottning, hennes kläder lyste af guld, men dragen af mörka lidelser plöjde hennes anlete och fördystrade hennes panna. Blicken var dock stadig och öppen såsom af ett stort medvetande. Hon såg lugnt emot thronen och tillbad under det hon gick fram.

Den himmelska chören sjöng:

«Stora hafva hennes synder varit; men hon har afsvurit dem vid den heliges fot. Hon har svurit hans fana, som gick ur Gudomsskötet för att säga åt jordens barn: «I ären alla bröder och Gud är eder fader.» -- Hon har brutit sina fångars bojor, och kärlekens gerningar ha utplånat grymhetens spår. Derföre skola hennes synder varda henne tillgifne och hon skall upplefva herrliga dagar och stiga från den ena klarheten till den andra.»

Och medan de sjöngo och den besjungna framgick mot thronen förklarades äfven hennes anlete af klarheten, mot hvilken hon gick, och fårorna i hennes panna blefvo såsom strimmor af ljus.

En stund gick om och jag hörde åter den ropandes röst:

«Du, det yngsta af de stora folken på jorden, du, budbärerska af Herrens sista ord till menskoslägtet! -- stig upp, träd fram inför din domare!»

Och jag såg liksom en grönskande höjd uppstiga öfver molnhafvet och på den uppträdde en skepnad -- o huru herrlig! Ungdom och skönhet och kraft utmärkte hennes väsen, hoppets morgonrodnad lågade på kinderna och i de sköna, lifsglada blickarne. På hennes friska läppar tycktes ligga lifvets ord. Rika och lysande kläder omslöto

den ungdomsstarka gestalten; på sitt hufvud bar hon ett diadem af tjugosex stjernor, strålande af olika ljus. Med sin högra hand höjde hon en fana, som vinden utvecklade, och på hvilken man läste «frihet».

Hon var så skön, att jag tjusades af hennes anblick, och jag kallade henne i mitt hjerta: jordens förhoppning. Och de himmelska härskarorna och de jordiska folkens andar vände mot henne uppmärksamt sina blickar.

De himmelska rösterna sjöngo ljufligt:

«Träd fram inför din skapare, du unga, du begåfvade, du, den yngsta och skönaste af hans döttrar.»

Och hon rörde sig, men icke framåt. Hon skred fram i sned riktning, utan att tyckas sjelf veta det. Dock vacklade hon stundom, och då syntes i hennes ansigte en rörelse af oro och förlägenhet. Förundrad betraktade jag henne uppmärksammare och fick då se, att vid hennes fot var fästad en gyllene kedja, hvars andra ända var smidd kring armen af en neger, som gick några steg bakom henne och tycktes vara hennes tjenare. Äfven denne rörde sig, men halfsofvande och vårdslöst, under det han oförmärkt nalkades en förfärlig afgrund, der drakar, ormar och slembetäckta hafsdjur af afskyväckande skepnader, krälade om hvarandra. Den sköna herrskarinnan följde, utan att märka det, slafvens dragning, och jag sag klart stunden nalkas, då båda skulle störta i djupet. Jag ryste och var nära att ropa till högt, då jag fick höra de himmelskas chör, lik en storm, dåna genom rymden:

«Vakna, olyckliga, vakna! Se din träldom, din fara. Gif frihet och blif sjelf fri. Låt ordet, hvars fana du bär, blifva sanning. Annars skall du förgås i din lögn.»

Ljuset vek bort från himlen. Moln sjönko som tåreslöjor framför thronen.

Den himmelska chören sjöng:

«När han bortvänder sitt ansigte, då kommer mörker öfver folken på jorden. När han tager sin anda bort, då förgås de, och varda till stoft igen.»

Derpå blef det tyst, så tyst och stumt, som när andedrägten återhålles i ångestfull väntan på något, som skall ske.

Mitt hjerta bäfvade. Det frågade: skall hon förlossas och stiga eller skall hon nedstörsta i den eviges åsyn? -- Frågande vände sig min blick mot rymden och sökte henne; men då -- försvann min syn.

EN VIOLETTE,

FUNNEN I STOCKHOLM 1827.

«Hvem hade kunnat förmoda så mycken dygd vandra emellan tvänne mjölkflaskor!» utropade min vän doktor S., i det han en varm Augustiafton trädde inom min dörr, satte sig utmattad på en stol och torkade svetten af pannan. Jag begärde förklaring öfver detta utrop, som föreföll mig besynnerligt, och han berättade.

Du skall veta, min vän, att jag haft en liten bekantskap i ett hus snedt emot mitt, -- jo, just en liten nätt bekantskap, en gammal madam, som i tio års tid hemtat mig mjölk och grädda två gånger i veckan. Under hela denna tid har hon, tyst, snygg och ärlig, kommit och gått med en djup nigning, ett «goddag» och ett «stor tack», utan att det någonsin fallit mig in att anse henne annorlunda än såsom ett gammalt ordentligt urverk, som slår sina vissa slag på sina vissa timmar, eller såsom en af detta slags menniskor, som lefva, de veta ej precist hvarföre, som gå genom lifvet, de veta ej huru, och som ändock från morgon till middag, från middag till qväll komma långt drägligare fram till slutet, än de, som veta tio gånger mera. Förleden vecka uteblef hon för första gången begge mjölkdagarne. Jag började undra om mitt gamla goda urverk redan stadnat för alltid och ämnade

se efter, huru det stod till dermed, då i dag på morgonen en gosse af omkring tio års ålder kom in till mig och bad, med tårar i ögonen, att jag ville komma till hans goda Nanna, som var mycket sjuk. Jag följde gossen öfver gatan in i huset, der min mjölkhustru bor, och in i ett snyggt, men torftigt utseende rum, der min välbekanta gamla låg på en halmbädd och, såsom det tycktes, illa deran. Ett välklädt fruntimmer, emellan tjugo och trettio år gammalt, med ett behagligt, men ytterst sjukligt utseende, satt vid hennes sida och höll hennes hand emellan sina händer. Framför den gamla låg en ung flicka på knä och grät. Hon var af ungefär samma ålder som gossen, hennes bror. Jag var något förundrad öfver hvad jag sag, men som jag ej tycker om öfverflödigt frågande, så underrättade jag mig blott om den sjukas tillstånd. Hon orkade sjelf ej stort tala, utan den unga frun sökte, med ett synbarligen beklämdt hjerta, göra reda för sjukdomen. Jag förordnade något, talade, efter min vana, ej många ord och tog, i det jag gick ut, en pris snus, tviflande i mitt sinne storligen på läkemedels kraft öfver en varelse, som ålderdom, fattigdom och sjukdom förde fram emot döden. Och om, tänkte jag, jag än kunde denna gång rädda henne, så vore det väl ingen stor välgerning jag dermed gjorde henne. Att ännu några år stappla bekymmersamt fram för att förtjena ett bekymmersamt bröd och slutligen dö på en halmbädd, -- det är ej värdt ett rhabarberpulver. För de gamla och fattiga är döden en tröstande engel, för hvilken doktorerna ej borde stå i vägen. Ofta hjelpa deras medikamenter ej till annat, än att låta den stackars patienten åter smaka hvad som är bittrare än de alla -- lifvet. Under detta lilla samtal med mig sjelf stod jag ännu qvar i förstugan och förstörde med min käpp en spindelväf, tvänne förtviflade flugor till förlossning, hvilka visade sin tacksamhet derför genom att icke lemna min näsa i fred.

Nu märkte jag, att den unga frun hade följt efter mig. «Bästa herr doktor!» sade hon, med darrande röst och hopknäppta händer, «förlåt, -- men -- om Ni visste hvilket lif det gäller -- skulle Ni använda all er konst, alla edra bemödanden.» -- Ett menniskolif, min fru, svarade jag, är alltid dyrbart; min konst är ej allsmäktig, men mina bemödanden lika för alla. -- Hon såg ut som hon ej rätt trodde mig, och i sanning kände jag några små stickningar i mitt samvete; jag mumlade något om att det skulle fägna mig få höra hvad som närmare rörde den sjuka. Frun öppnade en dörr på motsatta sidan och sade med säkrare röst: «Vill Ni vara god att stiga in ett ögonblick; det skall Ni ej ångra -- jag vill göra er bekant med er patient och Ni skall kanske derefter betänka er på en annan behandling.»

Hon förde mig in i ett litet, väl möbleradt rum och derifrån i ett annat, der till och med en viss elegance herrskade. «Se er väl omkring, bästa herr doktor,» sade hon. «Dessa rum, allt hvad här är, hvarje stol, hvarje dyna, ja, mina egna kläder och mina barns äro skänker af den gamla fattiga gumma, som Ni nyss såg liggande på halm.» -- Tårar lyste i den unga fruns ögon. Uppväckt ur min flegmatiska dvala, bad jag henne ifrigt om ytterligare förklaring. Vi satte oss, och med en röst, som ofta förgäfves sträfvade efter fasthet, fortfor hon: «Min gamla goda Nanna tjente i mina föräldrars hus och gick i min tjenst då jag gifte mig. Min man och jag egde blott litet, men vi hade nog. Han lät öfvertala sig att gå i borgen för en af sina vänner, blef bedragen och vi förlorade allt. Sorgen deröfver förtärde honom och efter en tvåårig sjukdom dog han, lemnande mig djupt sörjande med två ganska späda barn och med skulder, hvilka jag såg mig utur stånd att betala. Äfven jag hade af sorg och vakor blifvit ytterst sjuklig och skulle säkert med mina barn förgåtts i elände, om ej min Nanna varit. Redan under min mans sjukdom, då hon såg att det lilla vi hade qvar på långt när icke förslog till hushållet och till de omkostnader, som hans tillstånd gjorde nödvändiga, åtog hon sig, oss ovetande, mjölkförsäljning, och hvad hon dermed förtjente använde hon för oss. Efter min goda mans död, då jag af sjuklighet var ur stånd till det aldra minsta, försörjde hon mig och mina fattiga barn helt och hållet. Hon arbetade som en träl dagarne igenom, och ofta, då jag under sömnlösa nätter vakade på mitt läger, hörde jag hennes spinnrock surra i rummet bredvid eller såg jag genom dörrspringan skenet af det ljus, vid hvilket hon satt och arbetade för mina små och deras stackars mor. Bättre föda, kläder, goda husrum förskaffade oss småningom hennes oförtrutna bemödanden; mjölkförsäljningen blef indrägtigare sedan hon blifvit mera känd, och allt, allt, allt använde hon för oss. Hon lefde som hon ej varit till för sig sjelf, hennes bädd var halmen, hennes föda det sämsta vi lemnat, och aldrig kunde våra böner förmå henne att i det minsta dela lika med oss. Alltid vänlig, glad, fastän tyst, kunde i hennes blick alltid läsas de ord, hon stundom yttrade för att trösta mig: «Söta fru! nog blir allt bra igen.» -- Ja, goda

Nanna, du gjorde det bra; dag och natt arbetade du för mig och ville ej en gång ha en tack derför. -- Då jag blef nog frisk igen för att kunna sjelf arbeta, ville jag att hon skulle gifva sig någon ro, så mycket mer behöflig, som hennes helsa var mycket försvagad och hon synbart blef dagligen mera orklös; men fåfängt. Hon fortsatte sin mjölkförsäljning ända till förra veckan, då hon sjuknade. Hon önskar att kunna lefva för att ännu tjena mig och mina barn. För sig sjelf är hon likgiltig såsom för en redan afliden; jag har ej kunnat förmå henne att flytta in i ett bättre rum, på en mjukare bädd. «Jag är van dervid,» säger hon, «det är godt nog åt mig.» -- O! om Ni visste huru ännu för kort tid sedan det hoppet gladde mig att snart kunna arbeta för henne, som så länge arbetat för mig, att se hennes ålderdom lugn och lycklig genom våra ömma omsorger och tacksamma kärlek, så skulle Ni äfven inse, huru bittert jag måste känna det, att se henne falla ett offer för sin hjeltemodiga tillgifvenhet just i den stund, då hon genom mig och mina barn skulle kunna njuta välförtjent lön för en half lifstids uppoffringar. Om Ni det kan, herr doktor, så rädda henne, -- för hennes skull, som ännu kan på jorden lefva lyckliga dagar, -- för min skull, ty jag skulle knappast kunna bära föreställningen om att ha varit orsaken till denna englavarelses död, -- för mina barns skull, som älska henne ömt, som i henne skulle förlora ett dagligt exempel af de ädlaste dygder. Rädda henne . . . och min tacksamhet» . . . Jag steg upp och bad henne vara tyst dermed. Man är belönad nog blott genom att lyckas rädda ett sådant lif, sade jag och begaf mig åter till den sjuka. Jag medger att jag nu betraktade henne med helt andra ögon och tröstade frun och barnen med den försäkran, att om ej hennes lifslod vore alldeles utlupet, så skulle min dråpliga mixtur sätta spännkraft ånyo i fjädrarne och bringa pendeln i frisk sväng.

«Nå, hvad tycker du om menniskan? tillade doktorn -- hade jag ej rätt i mitt utrop: hvem kunde förmoda så mycken dygd vandra emellan tvänne mjölkflaskor!»

Jag gaf honom rätt uti att denna grad af sjelfförnekande dygd är ovanlig. Likväl tror jag, att om man gjorde sig mödan att söka, så skulle man oftare finna den inom den klass man kallar den obildade, än inom högre kretsars förfinade atmosfer. Själens adel, hjertats egenskaper likna dessa söta honungssafter, som ängens enklaste blommor bevara i sitt sköte, då ofta blomsterparterrens och orangeriets underbara plantor hysa gift under granna blad. Sällan bildar konsten utan att tillika förbilda och vanligtvis förlorar man i inre värde hvad man vinner i yttre behag.

Tvifvelaktigt kan vara om man må tillskrifva doktor S-s underbara mixtur den gamlas tillfrisknande, eller om icke hennes egen natur och hennes herrskaps ömma vård snarare voro orsaken dertill; allt nog, hon blef fullkomligt återställd till helsan. Min vän ger henne ett årligt penningeunderstöd, hvilket hon helt och hållet använder för sin nu mera lyckliga fru och dennas älskvärda barn. Hon hemtar ännu två gånger i veckan mjölk till min vän och allt hvad hon samtycker att för egen del mottaga af honom är den kopp kaffe på sockerbit jemte skorpor, som doktorn alltid håller för henne tillreds hvarje morgon hon kommer; men derför vill hon nödvändigt slå af sex styfver på hvarje kanna mjölk han köper. På hvad sätt de slutligen blifvit sams härom, det vet jag icke.

VID 40 ÅR.

Man har besjungit det femtonde året såsom lifvets rosentid, och låtit den blomstra till tjugu, ja till tjugufem; man har satt sextio och sjuttiotalet i ära såsom vishetens och de mogna dygdernas år; jag vill prisa talet fyratio, århundradets och mitt eget nuvarande åratal. Jag känner en fröken, som vid tjuguåtta års ålder gaf sig trettio, emedan -- sade hon -- hvad är det värdt att pruta på de par åren?! Må hända går jag litet i hennes fotspår, ty jag tänker såsom hon: 38, 39, 40, -- det är ungefär detsamma. Visdomständerna och skrynklorna äro allaredan komna.

Fyratio år! känner du ej dervid någonting *satt?* Yid fyratio år har man också vanligtvis satt sig i lifvet. Det gör, att man kan vandra omkring med lugn och se sig om i verlden, och -- -- i verlden finnes mycket att se. -- Århundradet har också satt sig; men det sitter på -- riksdag, och grundar på *staten*, derför ser det hvarken roligt

eller oroligt ut, men fundersamt. Så också fyratioårs-menniskan. Ej mer slår hjertat oroligt före en bal, och ändå oroligare efter den; ej mer står man som fattig kandidat i lifvet, kandidat till *någonting*, sliten af önskningar, af förhoppningar, af ovissheter, motigheter, af fröjder och qval; ej mer antar själsstämningen kameleontlikt intryck af hvart nytt föremål och springer öfver från rosenrödt till svart, från grönt till grått inom några timmar, ej mer ser du i hvarje menniska, som du möter, en märkvärdig person i ditt lifs roman, och i hvarje yttrad omening ett vidunder, som du måste rusa in på och bekämpa, såsom Don Quixotte bekämpade sin väderqvarn; ej mer behöfver du dansa när du vill sitta, och gå efter andras vilja när du har din egen, -- -- med ett ord, du är ifrån mycken oro och mycket besvär. Månget rosenskimmer har väl bleknat, det är sannt, men också mången dimma har klarnat; du ser bättre din väg, går den stilla fram, ej kastad hit och dit af vinden, såsom i ungdomen, ej stapplande mot kryckan, såsom i ålderdomen, du går bastant på dina egna ben och kan se dig omkring i verlden, utan att komma i handgemäng med den. Fyratio år är betraktelsens, är besinningens ålder. Lefve den!

Jag var i går i staden. Det är ändå en egen sak med en stor stad. Det känner man bäst, när man lefvat en tid på landet. Landet! -- Jag ville, att alla menniskor kunde lefva der och bli rätt bekanta med dess fridfulla föremål. Huru godt för sjuka ögon (sjuka åt verld och menniskor), att hvila sig på *«Ögontrösten»*, som Sveriges Flora så rikt planterat på våra gröna marker, att se i gamla skogar *«Tallörten»*, saftig och välluktande, uppstiga ur magraste jord, vid furornas rötter, att höra vågorna slå mot stranden, att hvila vid sorlande backen, när *«Gullspira»* och *«Fackelört»* lysa i buskarne vid dess bräddar, att lyssna till landtfolkets sånger om qvällen, medan de volma det doftande höet, att se korna beta på nyslagna ängen, och fåren se'n! -- -- -- idel lugna, friska bilder, som föra frid och svalka till sinnet. Man blir frommare och friskare. Ja, alla menniskor borde lefva på landet, men deremellan besöka staden. Det var just hvad jag gjorde i går.

Stockholm är ej en mycket stor eller folkrik stad; London är mycket, mycket större. Men Stockholm är ändå en riktig *hufvudstad*. -- Jag tycker den är präktig.

Född af ett bröllop och af ett mord, **[1]** barn af kärleken och hämnden, marken vigd af mjöd och kungablod, stod det fordna *Agnefit*, det nuvarande Stockholm, upp ur vågor, söta och bittra. Ännu, liksom då, blanda Lögarn och Saltsjön sina böljor vid dess strand, och kärlek och hat, dygd och brott, stort och smått, skönt och fult, bittert och ljuft lefver derinom och rör sig i underlig förening.

Solen, den höga och rena, lyste öfver denna chaotiska verld, på Augusti-eftermiddagen, då jag gick ut på vandring, för att se mig omkring. Alla föremål stodo fram i skarpa dagrar.

Riddarhuset -- -- hm! -- -- hvad har jag der att göra? Der rådslå de myndige i samhället om samhällets bästa, och jag hör, Gudnås, (eller Gud ske lof) till de omyndiga i staten och hvilka, säga de vise, böra för samhällets bästa alltid förblifva så (i politisk mening).

Två ting tror jag på, och det tredje är mig ganska visst.

l:o. Att de vise ha rätt.

2:o. Att icke tvång, såsom nu, utan fritt val, fri öfvertygelse (som måste föregås af en fullkomlig emancipation) bör och skall en gång bestämma qvinnans samhällsställning.

3:o. Att jag icke vill lefva den dag, en sådan emancipation sker, och se alla de galenskaper och dumheter komma ut på torget, som nu vackert sitta hemma och spinna i tysthet. Ty säkert är (sade nyss skrattande min yngsta syster) att alla de galna vilja regera, och det blir en skam för hela corps'n!

Emellertid -- -- lemnar jag Riddarhuset å sido. Gustaf Wasa står på Riddarhustorget. Jag dröjer alltid gerna en stund vid den bilden. När jag från menniskoansigtena på gatan (mitt eget bland dem) ser upp till detta anlete, förekommer det mig, att det måste ligga någon sanning i den Indiska mythen, att en del menniskor äro utgångna

af Skaparens hufvud, en del af hans fötter. Man behöfver derföre ej ordna dem i Indiska kaster. Inga Parias! Se i naturen. Stå icke bredvid hvarandra mossa och jern-ek, rofva och astrakan, sippa oeh rosenbuske? De dricka dock af samma dagg och utveckla sig och blomma i ljuset af samma sol. Men åter till hjeltestoden. Så skall en kung och en hjelte se ut. Så fri och fast, så lugn och glad. Det är vid kommando-ordet af en sådan mun, som folken resa sig och gå framåt. Gustaf Wasas sista ord var: «Ja!» Så var hans lif: kraftigt bestyrkande. Ett *kungalif*.

Som jag stod och betraktade det herrliga hufvudet, såg jag en stor spindel spinna sin tråd emellan spiran och lagerkronan. Hvad ville den der?

Der nära höja sig konungagrafvarne. Spiror och kronor ha nedsjunkit der. Hufvuden och händer, som burit dem, hvila der i mörker och mull. Skönt, att en djerf spira åter reser sig öfver dem och pekar på grafvarnes förhoppning! Skönt, att över de döda reser sig templet der det predikas -- -- -- odödlighet.

Rundt omkring på Riddarholmen stå vackra, stora byggningar, förr enskiltas palats, nu allmänna verk! Tidens tecken!

I rak linea från kungastoden, nedåt vattnet, sitta en rad -- -- drottningar, hvar för sitt rike. Visst är, att månglerskor alltid förekommit mig ha en viss likhet med drottningar. Men visserligen är det en åtskillnad, -- en stor! Der sutto emellertid visthusdrottningarna mäktiga och myndiga, hvar vid ena ändan af sitt långa bord eller rike, öfver hvars provinser de höllo skarpt och vaksamt öga. Hvilka herrliga provinser! Här grönsaker af alla slag, här rotfrukter, här bär af alla färger och sorter, här blommor i krukor och qvastar. Fruar och pigor gå omkring, betrakta, fråga, välja, pruta, köpa. En äldre herre -- ser ut att ha rik pung -- betraktar herrligheterna, gör sura miner -- ser ut att ha dålig mage. Den der trasiga pojken har visst ej många styfver, men ack! hur begärligt han äter ur pappersstruten, som han fått full med bär. Hvilken af de två har det bäst? Gammalmodig, ledsam fråga! Bevars ifrån ett svar!

Storkyrkobrinken! Boklådor, boklådor, boklådor. «Det flyga inga stekta sparfvar i munnen», säger ett gammalt ordspråk. Men väl bättre är det nu för tiden, mitt kära ordspråk! Ty hvad behöfs nu för tiden för att inhemta kunskap af alla slag? Endast gapa. Lyckliga tid!

Utåt Norrbro hvilka mångfaldiga arter af yrken och ansigten! Det rör sig brokigt och hvimlande nedanför det gamla slottet, som herrskar i stilla majestät och ur hundra fönster, liksom ur Argusögon, blickar ut öfver strömmen och staden, och fägnar ögat genom sin vackra storhet. -- -- Roligt att se folk gå in och ut i Bazarens granna bodar, köpa tyger, böcker, musikalier, «Madame Bishop», «Ärkebiskopen», cigarrer, Gud vet allt hvad; roligt se folk ha bra med pengar! Jag går ej dit -- -- i dag, ser hellre på folket utanför. Der sväfvade en ung, tjusande, på högsta modet klädd dame, i flor och musslin, förbi trappan, der tiggarkäringen, knappast skyld i sina trasor, gnager på sin mögliga brödbit. Der -- -- men här korsade en ung man mina tankar. Han kom upp på bron ifrån Strömparterren. Ansigtet vackert, men hvilka spår af förstörelse! I vild oordning hängde det mörka håret, vildare var oordningen i blicken, hatten för liten för hufvudet, illa tilltygad, kläderna äfvenså. Så gick han med hastiga steg öfver bron, i det klara solljuset, genom den brokiga mängden. En ung flicka, rosenröd till kinder och klädning, såg på honom och -- -- skrattade. Den barnsliga! En stor herre, med något drygt utseende, såg på honom och studsade. Tänk dig ett stort, välmående, rödt och hvitt ansigte, i hvilket näsa, mun, ögon, allt med ett ord, vätter starkt uppåt, och så på detta en mine af förvåning, och du förlåter mig visst, att jag måste le. Den olycklige ynglingen gick fram genom mängden. Der han gick fram, vändes hastigt hufvuden efter honom, så åter hastigt bort. Han gick, gick -- mot förderfvets brant, tyckte jag; -- han försvann. Folkströmmen slöt sig sorlande bakom honom; mörkgrön och strid brusade och hvirflade strömmen under brons hvalfbågar. Det är här som de bittra och söta vattnen mötas, brottas och förenas. Båtar, fulla af folk, rodde fram och åter på båda sidor om bron. Fiskare i sina små farkoster lågo stilla på strömmen och metade. Fiskmåsar kretsade, skreko, döko. På Strömparterren viftade silfverpopplarne. Der nere lekte vackra barn, från bänkarne under träden vakade unga

mödrar. Vid små bord sutto små sällskap, åto glacer, skrattade och pratade. Herrar rökte cigarrer och läste tidningar. «Necken» åkte fradgande fram på strömmen, lade till vid parterren och bjöd på en färd till Djurgården. Muntra menniskor följde bjudningen och snabbt med dem for Necken åter af på böljorna blå. Bekymmer, mörka blickar och skepnader -- -- hvar funnos de? Icke här.

Hästar, kärror och åkare, högre och lägre, äro högst fatala ting i en stad. Dessas farande och korsande hindra mig alltid att med sans och samling gå öfver Gustaf Adolfs torg. Och derföre får du heller ingenting veta om mina tankar vid den «Stores» stod, ej ett ord om hans generaler eller om kungliga operan, icke heller för hvem det var, som vakten just då skrek sitt gälla: «i gevär!»

Lugnare är under lindarne på fältet längre bort. Gamla Kungsträdgården är ännu en fridlyst plats, der barnen i ro kunna springa och leka, de gamla hvila, stilla vandrare trampa upp och ned, blickande i de stora, lummiga trädens skuggor ut i den rörliga verlden rundtomkring, ut åt strömmen och slottet. Augusti-aftonen var qvalmig; det ångade stadstungt öfver fältet; men lindarne blommade och en doft af deras friska vällukt bröt då och då genom den tryckande luften. På vägen åt Djurgården rasslade vagnar och giggar; herrar gallopperade på vackra hästar. I alléerna var det stilla. *Ett par* gick der, som jag en god stund följde med ögonen. *Han* var lång, medelålders (vid de gyllne fyratio), med ett ädelt, äkta manligt utseende, kraft och mildhet förenade. *Hon* var mindre, växten fin, ansigtet ljuft och ungdomligt. De gingo sakta och talade med hvarandra, och då han såg ned mot henne, hon upp mot honom, var det i deras ansigten, i deras väsen något, som lät mig tänka: «*så* är det riktigt, *så* är det skönt!» De gingo arm i arm, nära slutna till hvarandra, förtroendefulla, förenade i ren kärlek, lycksaliga i lindarnes skugga.

Längre bort, på en bänk, satt en af Sveriges rikaste och förnämste herrar. En ståtlig gestalt. Han satt ensam och tankfull, lutad mot sin käpp. På nästa bänk satt en usling, slarfvorna räckte ej till att skyla hans kropp. Äfven han satt tankfull, lutad mot sin staf. Öfver båda vaggade lindarne sina doftande kronor. Klockorna ringde i kyrktornen. Ljud af musik hördes från strömmen.

Min väg förde mig sedan långt ut på malmen. Här aftaga husen, krypa såsom kojor uppföre berg eller sjunka mot slätten; allt blir lägre, trängre, armare, staden tynar af mot landet, gatan förlorar sig i landsvägen. Här bor småfolket. Det är Cryptogamernas verld inom stadslifvet. Dock älskar forskaren att rikta sitt synglas på den och upptäcka det stora, det betydningsfulla i det skenbart ringa.

Här, långt ut på malmen är en trång gata, och på den gatan ett litet hus och i det huset ett gammalt par. Unga blomstrande fästmö! Kan du begripa, att hustrun der var femtiosju år gammal, då hon stod brud med sin lika gamla man? Och kan du tro, att den lilla Gud, som flyr så många unga, sköna par i de stora husen midt i staden, tagit sig husrum hos det gamla paret, i det lilla huset, på den smala gatan?! Så är det likväl. Man och hustru der älska hvarandra af allt hjerta och göra hvarandra jemt små syrpriser. Gumman visade mig sin spis. Den hade förr varit låg och besvärlig att begagna. Gubben kunde ej bära att se, huru gumman vid den krökte sin rygg. Han passade på en gång, då hon var borta för några dagar, och lät mura upp spisen en half aln. Nu var den så dråplig som någon spis i verlden, och hur muntert måste ej flammorna från dess härd dansa och lysa inom det lilla hemmet. Jag är ej viss på, att jag skulle se på Coliseums ruiner med så mycket nöje, som på den uppmurade spisen. Gumman skröt äfven af en liten trädgård med ett träd uti, samt en «riktig berceau» af halfnakna syrenqvistar, öfverdragna med spindelväf. «Svenska fattigdomen!» tänkte jag, och kom i håg hvad i detta lilla uttrycket ligger utsagdt om förmågan att känna sig rik af litet, ja nästan af intet.

Der i huset tittade jag händelsevis in i ett mörkt rum; en skugglik gestalt neg derinne. Det var en sjuttioårig, ogift qvinna, som der lefde i armod och förnöjsamhet, med sina händers arbete förtjenande sitt bröd, och som ännu aldrig begärt eller fått understöd af någon. Hon bakar ett slags små bakelser och säljer dem ut till månglerskor för en skilling stycket. «Nå, inte ville jag äta dem!» sade med en betydelsefull grimas den förmögnare gumman, som berättade härom (gumman till spisen, till trädet, till spindelväfs-berceaun), «men pojkar och så'nader köpa dem

allt, och dermed betalar hon sin föda och sin hyra. Nå kläder -- -- stackare! -- -- dem har hon inga andra än dem hon går och står uti, men förnöjd är hon i dem, och så beskedlig och alltid glad.»

Men kan ni tro, mitt herrskap, att denna fattiga qvinna hade sin -- stolthet! Och hvad utgjorde denna stolthet, gömd i den enda klädningen, i det mörka, ensliga rummet?

«Jag har aldrig varit någon till last, och ingen skall kunna säga, att jag har betungat staten!» sade den gamla, och de matta sjuttioåriga ögonen glänste härvid af ett ädelt medvetande. Också en patriotism, och så god som någon.

Är du trött af min vandring? Jag var det då vid laget sjelf, och derföre gick jag -- -- hem. Derifrån bjuder jag dig: lef väl! Gud gifve dig friska ögon, håg, tid och frihet, att se dig om i verlden, och någon hemmavid att berätta för hvad du ser, någon, som ler åt dina infall, tåras åt din smärta, roas af dina intryck, någon att innerligt hålla af, och du skall få se huru godt, huru välsignadt lifvet kan kännas vid 40 år!

---

[1] Ur berättelsen i Svenska historien huru konung Agne, af Ynglingaätten, efter att hafva besegrat en finsk konung och tillfångatagit hans dotter, blef, när vid hemfärden ett gästabud för deras bröllop firades och han derunder druckit sig rusig, upphängd i ett träd på hennes anstiftan.

DEN TACKSAMMA LILLA BLOMMAN.

En liten blomväxts slutna knopp stack obemärkt upp ur gräset under det en Majmorgons dimmor svepte, liksom drömmar i en slumrandes själ, öfver den i hvila försänkta jorden. Ännu var allt skumt, men i lilla blommans sköte rörde sig en dunkel dröm, en aning om ljus, om glädje, om något, som skulle utveckla och försköna hennes lif. Så drömmer barnet om den sol, som skall uppgå öfver dess middag, så anar genom lifvets långa morgonskymning menniskan det nya ljus, som vid ett nytt «varde» skall framstråla och tillintetgöra hvarje stoftgrand af det gamla chaos. Drömmar bli stundom till sanning. Huru skönt att från en glad dröm vakna till den glädje, hvarom den hviskat. Så blef lilla blommans öde. Solen kastade på den ensamma en stråle. Ljuft betagen kände hon ljuset och värmen utveckla och försköna hennes lif. Vandraren på vägen kastade nu äfven på henne en blick, sägande: se huru skönt solen lyser upp den lilla blomman. Innerligt kände blomman himlakonungens välgerning. Hon kunde erkänna den blott derigenom, att hon sökte bevara obefläckadt det inre, som ljuset bevärdigat med en blick, och följde med aldrig bortvändt öga den herrliges tåg genom den höga rymden i glad och ödmjuk hyllning. Stundom hviskar hon längtansfullt åt en förbiilande vindfläkt, i hopp att den vill medtaga och framföra hennes suck: O, om solen dock kunde veta huru tacksam den lilla blomman är.

MINA SKRYNKOR.

1845.

O, runor! ristade af tidens stickel,
I skrynkor, som kring mina ögon tätnen,
Tack för det budet, som I till mig bären,
Tack! jag ej fruktar att förnimma det.
O! jag förstår: I kommen att mig säga,
Att ålderdomen kominer, kommer snart,
Och - döden se'n - att det är tid att taga
Ett helt farväl från lusten att behaga,
Att smekas utaf sken och flärd och verld.

O, denna lust! Man tror sig hafva svingat
Högt öfver den på stora tankars vingar,
I känslor, varma för en verlds försoning;
Man tror sig dödat den i bättre kärlek,
I bön och tårar invid Jesu fötter,
Och se! den kryper än, som fordom ormen
I paradisets helga gudalundar,
Och lockar själen ned till usla fröjder
Och sprider gift och tvedrägt uti lifvet.
Men lifvets Herre, när han ser vår svaghet,
En engel sänder oss - den bleka Tiden.
Och tidens engel, mild, men allvarsam,
Barmhertig i sin stränghet, sakta märker
Vår panna med en outplånlig stämpel,
Och stänger för oss fordna fröjders tempel
Och sätter hånets dämon för dess port.
Ber utanför är en förfärlig öcken,
Af odjur full, som äta menskohjertan;
Men der är äfven stilla, säkra vägar
Till sälla hemvist, dem vi sökt och anat.
En röst ock höres der, som kallar alla
Till fridens gårdar, till de sällas hyddor,
Det evigt godas, evigt skönas hem.
Dit upp, dit upp jag lyfter mina händer,
Dit upp, dit upp jag all min längtan vänder,
Ty der är *Han*, som allting skall förklara
Uti sin krafts, sin godhets heniighet,
Och nära honom är det godt att vara,
Jag vet det, ack! om annat jag ej vet.
Blif ung, o själ! blif stark i tro och kärlek,
Och honom följ upp till de helga bergen,
Och fråga ej om jordehyddan ramlar,
Om vägen går igenom tusen dödar,
Följ honom blott - och en gång är du framme
Och han sitt Guda-anlet till dig vänder.
Du skådar *honom* och du glömmer verlden,
Du glömmer *dig*, lycksalig att få glömma,
Få dö dig sjelf och lefva blott i honom.
Väl dig, o själ; ty då - så säger skriften -
Skall han dig kalla *sin* och på din panna
Han sätta skall *sitt namn*. O vissna lemmar,
O skrynkor, utaf tid och tårar plöjda,
O jordens skröplighet! hvar aren I?
Förbytta uti evig ungdomsfägring,
Uti *Guds afbild*, helga sinnets afbild.
Se «all ting vordne ny» - blott ej den gamle,
Den evigt gode världsförnyaren.

. . . .
Så tack, I runor, tidens tysta tecken,
Som vänligt sägen mig, att «tiden lider».
Jag vill stå upp och bygga på denhydda,
Som vara skall när tidens hydda faller,
Jag strida vill som Paulus och förbida
«Tills min förvandling kommer.»

ÖRESUND I FREDSTID.

Hurrah! det blåser upp sunnanvind,
Krusad är sundets hvilande spegel;
Hurrah! nu komma ined strykande vind
Talrika svällande, flygande segel
Af alla nationer,
Färger, fasoner,
Orter och länder,
Fiender, fränder.
Med purprade segel, på böljorna blå,
Så ståtligt i sundet de komma och gå.
Dannemarks kust
Med vajande skördar och «Marienlust»
Och «Kronoborgs fästning», den kungaborg stor,
Der «Holger den Danske» än bor - som man tror,
Och «0dinska Hojen» och konungastaden,
Med kyrkor, palatser och torn hela raden,
De skåda derpå. Men från Sveriges strand
Se der Kullaberg huru ståtligt det blickar!
En helsning till andra stranden det skickar,
En helsning så vänlig från «Jernbärarland».
Skånes parker, den leende «Hven»,
Der förr Brahes borg stod i stjernornas sken,
Och stränder, rika på krigiska minnen,
Förenade nu af fredliga sinnen,
Af sundets vågor, som mellan dera gå,
De blicka derpå.
Solen skiner på våg och på strand,
Sundet i solprakt segelhöljdt glimmar,
Springhvalen hoppar, hornfisken stimmar,
Fiskarn sin not lägger ut ifrån land.
Rykande drakar svansarne kasta
Mot horizonten, frustande hasta
Från stad och till stad. Men timmarne gå,
Solen den sjunker och skuggorna stiga,
Vågorna stillna, vindarne tiga,
Stilla de hvilande snäckorna stå.
Fiskaren hem till stugan ses ila,

Längtar att hvila.
Båtarne ligga vid land nu så tomma,
Fjärilen somnar i strandens blomma,
Daggperlor hänga på markens strå.
Nattfåglar svänga,
Högt upp i luften skuggbroar hänga,
Stjernorna titta ur himmelens blå.

Hör! Nattskottet går.
Fullmånen står
Högt öfver sundets glänsande spegel,
Silfverbeströr de hvilande segel,
Lyser «Guds frid» ifrån strand och till strand
I Sveriges och Danemarks land.
Krafterna domna,
Mödorna somna;
Blott fyrarne vaka i natten skön
Och den tysta bön.

VÅREN.

1827.

Vinterhufvan träden fälla,
Luftens muntra resande,
Svalorna, på vingar snälla,
Vårens förbudssedlar ge.

Spann af vestanvindar susa
Genast öfver sjö och land,
Hvart de flyga - böljor brusa,
Fri blir bäcken, grön dess strand.

Snart i knoppfall lund med gamman,
Under vårklar himmel blå,
Till *sångöfningarne* samman
Träda alla fåglar små.

Tjust af deras sköna qväden
Öppnar sippan ögon blå,
Applåderande i träden
Unga löfven sammanslå.

Myggsvärm högt i luften hurrar,
I den danssaln är så ljust!
Om sin njutning biet surrar,
Af sin blommas sötma tjust.

Fjäriln uppå purpurvingar,

Skimrande i solens gull,
Öfver blomsterfältet svingar,
Öm och varm och längtansfull.

Allt som andas våren njuter,
Menniskan med nyfödt hopp
Sig till himlens löften sluter,
Ser mot klara höjden opp.

Ty den korta vår på jorden,
Detta lifvets klara ny,
Är oss profetia vorden
Om en evig ofvan sky.

Efter lifvets vinterdagar
Upp till denna vårnejd klar,
Enligt evigt gifna lagar,
Himmelska flyttfågeln fär.

DEN TRÖTTAS SÅNG.

DEN 12 APRIL 1841.

Han kommer den dagen, han kommer en gång,
Då jag mina ögon får sluta,
Då jag till en sömn, så stilla och lång,
Mitt tröttade hufvud får luta.

Och aggande minnen, det är nu min tröst,
De också med mig skola somna,
Och ångest och ängslan, som härja mitt bröst.
De skola med hjertslagen domna.

Ack! redan att hvila och glömma är godt,
I dag jag ej mera begärer;
Dock vet jag att Herren en sällare lott
Mig en gång af godhet beskärer.

Jag vet ju, jag vet, att det kommer en dag,
Då jag ur min döds-sömn skall vakna,
Då själen, ej nedtryckt och retlig och svag,
Ej längre skall vingarne sakna.

Jag vet, o! jag vet, att jag åter skall se,
I ljus, uti fröjd och i ära,
De vänner, som brukade ömt mot mig le,
De ögon, jag hade så kära.

Jag vet, att de missljud, som störde oss här,
Ej der skola nå'nsin oss störa;

Ty kärleken solen i himmelen är
Och klart hvarje öga och öra.

Jag vet ock att der, i det himmelska ljus,
Skall jordlifvets väg sig förklara,
Och hvi den så tung blef till Allfadrens hus
För några bland vandrarnes skara.

Jag vet att vid lifselfvens klara kristall
Sig skola få hvila de trötta:
De dricka nytt lif utur vågornas svall,
Ny styrka för verktygen nötta.

Var derföre tröst och förbida, min själ!
Tag fromt ehvad Herren dig sänder.
Till Honom står allt, han skall göra allt väl;
Så lemna dig trygg i hans händer.

Och medan du vandrar, så lyss till den sång,
Som allt genom jordlifvet klingar:
«Den kommer den dagen, den kommer en gång,
Då slumraren vaknar *med vingar*.»

VINDEN BLÅSER KALLT.

(TOMB D. 16 DEC. 1837 PÅ DEN OLYCKLIGAS BEGRAFNINGSDAG.)

Ute stormar; kom, o Bertha,
Kom uti min famn,
Kom i kärleks ljufva hamn,
Värm ditt hjerta vid mitt hjerta!
    Vinden blåser kallt.

Hvila vid mitt bröst, o qvinna!
Vill du blifva min.
Fröse hela verlden in,
Evigt jag för dig skall brinna!
    Vinden blåser kallt.

Tjust af käliekslågor Bertha
Älskarns eder tror;
Men till fjerran kust han for.
På den öfvergifnas hjerta
    Blåser vinden kallt.

Tiden går och Bertha beder:
Herre nådelig!
Tag mitt barn och mig till dig,

Låt mig gå i grafven neder!
Vinden blåser kallt.

Stunden kommer; kringom Bertha
Sorgsna syskon stå,
Ångestfulla böner gå,
Stor är sista kampens smärta.
Vinden blåser kallt.

«Nu farväl, I syskon kära!
Gud förlåte mig!
Var ock honom nådelig,
Döden kommer - är mig nära;
Vinden blåser kallt.»

Uti grafven hvilar Bertha
- Nyss så ung och varm -
Stel med barnet på sin arm;
Öfver hennes brustna hjerta
Blåser vinden kallt.

AFTONTANKAR.

Afton stundar, höstkall dimma
Sänker sig på jorden ner,
Inga stjernor då mer glimma,
Vänligt månsken då ej ler.
Fritt må likväl dimmor dröja
Öfver jorden för min syn,
Blott jag själens blick kan höja
Hoppfullt öfver låga skyn.
Nej, de hemska jordens töcken
Ängsla, villa mig ej mer:
Bortom lifvets kulna öcken
Edens vår jag knoppas ser.
Dragen töcken, svepningslika!
Himlens stjernor, döljen er!
Hemmet dock jag skådar lika,
Vägen dit dock klart jag ser.